

การดำเนินงานร่วมมือระหว่างขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นกับฝ่ายสัมพันธมิตร

เมื่อเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษสามารถติดต่อประสานงานกับขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศได้แล้ว ทำให้ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศได้รับเรียกชื่อว่า "ขบวนการเสรีไทย" (Free Siamese Movement) ตามสาส์นที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ติดต่อกับนายปรีดี พนมยงค์¹ โดยเฉพาะสาส์นของ ลอร์ดหลุยส์แมนแมทเทว ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรแห่งภาคเอเชียอาคเนย์ที่นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ (เข้ม) ได้นำมาเสนอแก่นายปรีดีฯ เมื่อกระโดดร่มเข้ามาติดต่อกับฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศครั้งแรก เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2487 ในสาส์นฉบับนั้นได้ยอมรับว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าคณะต่อต้านญี่ปุ่นทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ² และจากการที่เสรีไทยจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาติดต่อกับฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศได้แล้ว และสามารถส่งสัญญาณทางวิทยุติดต่อกับกองบัญชาการขอฝ่ายสัมพันธมิตรได้นั้น

.....

¹นายปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องการเรียกชื่อขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศว่า "ขบวนการเสรีไทย" ก็เพราะว่า

..... สาส์นที่เจ้าหน้าที่ต่างประเทศมีมายังข้าพเจ้าเรียกขานองค์การที่เราร่วมงานระหว่างคนไทยทั้งภายในและภายนอกว่า Free Siamese Movement หรือขบวนการเสรีไทย เป็นนามสมมุติที่ควรยอมรับ ข้าพเจ้าก็ถือเอานามนี้ไปติดต่อกับต่างประเทศ โดยใช้นามวงเล็บการว่าขบวนการเสรีไทย...

ดูรายละเอียดใน เนตร เขมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี (พระนคร: เกษมบรรณกิจ, 2510), หน้า 666.

²ปรีดี พนมยงค์, เบื้องหลังการก่อตั้งขบวนการเสรีไทย, (กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์, 2517), หน้า 13.

เป็นผลให้ทางฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งนามแฝงให้นายปรีดี ว่า "Ruth" (รูธ)¹ อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ เริ่มมีบทบาทขึ้นในสมัยรัฐบาลของ นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี (1 สิงหาคม 2487 - 17 สิงหาคม 2488) เพราะนายควง อภัยวงศ์ ยินยอมเป็นรัฐบาลที่หน้าจากยอมรับร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นแต่เบื้องหลังที่แท้จริงนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้จัดตั้งรัฐบาลเงาขึ้น โดยมี นายทวี บุณยเกตุ มีอำนาจสั่งราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้² เพื่อดำเนินนโยบายต่อต้านญี่ปุ่น รัฐบาลเงานี้ประกอบด้วยบุคคลจากฝ่ายขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น จึงเป็นผลให้งานต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ มีบทบาทมากขึ้น โดยสามารถดำเนินงานร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งพอจะพิจารณาให้เห็นถึง 2 ลักษณะ คือ

1. การดำเนินงานในลักษณะทางการทูต
2. การดำเนินงานในค้ำองศกรม

1. การดำเนินงานในลักษณะทางการทูต

บทบาทของขบวนการเสรีไทยในระยะแรกได้ดำเนินงานให้ฝ่ายสัมพันธมิตรช่วยเหลือในการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น โดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้จัดแบ่งคณะบุคคลเป็นผู้แทนไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรหลายชุดด้วยกันและได้ดำเนินการในการแบ่งสายงานปฏิบัติถึง 3 สายคือ ผู้แทนที่ส่งไปประเทศจีน ผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับสหรัฐอเมริกา และผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับอังกฤษ พอจะพิจารณาถึงบทบาทของผู้แทนแต่ละชุดซึ่งได้ออกไปปฏิบัติงานตามสายงานดังกล่าวคือ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹นามแฝงคำว่า "Ruth" ซึ่งดัดแปลงมาจากคำว่า "Truth" เพราะทางฝ่าย อ.ร.ร. ของสหรัฐอเมริกาต้องการหัวหน้าในการปฏิบัติงานครั้งนี้เป็นคนมีศีลธรรมเป็นหลัก ภายหลังทางฝ่ายอังกฤษก็ใช้เรียกนามแฝงนี้เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา.

²ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 61 ตอนที่ 47 (วันที่ 3 สิงหาคม 2487).

ก. ผู้แทนที่ส่งไปประเทศจีน

นายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งผู้แทนไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยผ่านประเทศจีนนั้นเมื่อถึง 4 ชุด คือ ชุดแรกส่งไปประเทศจีนเมื่อต้นปี พ.ศ. 2485 เป็นชาวบ้าน 7 คน โดยเดินทางจากจังหวัดแพร่ขึ้นไปทางอินโดจีนตอนเหนือซึ่งได้ประสบกับความลำบากในการเดินทางผู้แทนชุดนี้จึงหายสาบสูญไปทั้งชุด¹ ชุดที่ 2 คือ นายจำกัศ พลาวงกูร เป็นผู้นำ ชุดที่ 3 นายสงวน ฤดารักษ์ เป็นผู้นำ และชุดที่ 4 นายถวิล อุดล เป็นผู้นำ ซึ่งจะได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานของผู้แทนทั้ง 3 ชุดที่สามารถเดินทางเข้าสู่ประเทศจีนเพื่อติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้ดังนี้

ผู้แทนชุดนายจำกัศ พลาวงกูร ได้ออกเดินทางไปจนถึงประเทศจีนเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2486 พร้อมด้วย นายไพศาล ตระกูลดี (หลี่ฮุย เส็ง)² ซึ่งทำหน้าที่เป็นล่ามโดยเดินทางอย่างเสี่ยงภัยผ่านอินโดจีนของฝรั่งเศสเข้าไปในดินแดนจีนทางตอนใต้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายให้ นายจำกัศ พลาวงกูร เป็นผู้แทนที่มีอำนาจเต็มของคณะต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศและเมื่อเดินทางถึงกรุงปักกิ่ง ประเทศจีนแล้ว ให้เดินทางต่อไปยังประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ขณะที่อยู่ในประเทศจีนให้นายจำกัศ พลาวงกูร

¹นายฉันทนา, เอ็กซ์.โอ.กรุ๊ป, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เชษฐบุรุษ, 2522), หน้า 49.

²นายไพศาล ตระกูลดี (หลี่ฮุย เส็ง) เรียนวิชาการค้าจบจากสิงคโปร์กลับมาประเทศไทย พ.ศ. 2495 ได้ทำงานอยู่ที่บริษัทเคียงศิริ นายหลุยส์ พนมยงค์ ได้ชักชวนโดยปกปิดไว้ว่าจะชวนไปที่ญี่ปุ่นแต่ภายหลังให้เป็นล่ามพยานายจำกัศ พลาวงกูร เข้าสู่ประเทศจีน นายไพศาล ตระกูลดี มีความสามารถพูดภาษาจีนได้ถึง 6 ภาษาและได้เดินทางกลับมาถึงเมืองไทยเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2488 ได้ทำเรื่องยื่นขอเบิกเงินที่ได้ทดลองใช้ในการปฏิบัติการในประเทศจีนเป็นจำนวนเงิน 84,000 บาท แต่ว่ารัฐบาลในขณะนั้นปฏิเสธการจ่ายเงินโดยให้เหตุผลว่าบัญชีเสรีไทยได้ปิดไปแล้ว

โทรเลขถึง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช โดยผ่านกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ให้ ม.ร.ว. เสนีย์ฯ เชิญนายวิลลิส เบ็ค อัครราชทูตอเมริกันคนสุดท้ายประจำประเทศไทย และนายคอบแบร์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศไปประชุมกับ นายจำกัฒ พลังกูร ที่กรุงลอนดอนโดยความร่วมมือทั้งให้นายจำกัฒ โทรเลขถึงกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ขอให้จัดการให้ เซอร์โจไซอาห์ ครัวอสมิ อัครราชทูตอังกฤษคนสุดท้ายประจำประเทศไทย และนายคอบลด์ที่ปรึกษากระทรวงการคลังของไทยไปประชุมเจรจาที่ลอนดอน¹ ตามวันและสถานที่ที่จะได้กำหนดต่อไป และนายปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายวัตถุประสงค์ของการเจรจา ต่อฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่ได้เชิญมาประชุมที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษมี 4 ประการ คือ

1. ให้ตกลงว่าการประกาศสงครามซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. ได้กระทำต่อประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อเที่ยงวันอาทิตย์ที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 นั้น เป็นโมฆะเพราะผิดรัฐธรรมนูญเนื่องจาก นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มิได้ลงนามหรือเห็นชอบด้วย
2. เมื่อสถานะสงครามไม่ได้เกิดขึ้น สัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยฝ่ายหนึ่งกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้ใช้บังคับอยู่เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เป็นอันว่างเปล่าต่อไป ตามสัญญาที่จำเป็นของมีการแลกเปลี่ยนทูตกับ เมื่อก่อนนี้ประเทศไทยถูกชาติยึดครองอยู่จะทำการแลกเปลี่ยนทูตกับนานาชาติมิได้ แต่ประเทศไทยต้องการจะรื้อฟื้นสัมพันธไมตรีกับชาติทั้งสองนั้น จึงจำเป็นต้องไปตั้งรัฐบาลอยู่ในดินแดนของฝ่ายสัมพันธมิตร จะขอไปตั้งอยู่ที่อินเดียในเบื้องต้น ขอให้รัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริการับรองรัฐบาลของเราว่าเป็นรัฐบาลเดียวที่ถูกของตามกฎหมายของราชอาณาจักรไทย ผู้ที่จะไปตั้งรัฐบาลนี้อย่างน้อยที่สุดก็มีอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการ ซึ่งเท่ากับประมุขของประเทศ มีรัฐมนตรีอย่างน้อยที่สุด 1 นาย (นายพันตรีควง อภัยวงศ์) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนอีกหลายนาย

¹ นายฉันทนา, เอ็กซ์.โอ.กรูฟ, หน้า 69-70.

3. ขอให้รัฐบาลอังกฤษให้ความเชื่อเพื่อและเกียรติยศต่อรัฐบาลที่จะจัดตั้งใหม่ เช่นเดียวกับรัฐบาลนอร์เวย์ ฮอลแลนด์ เป็นต้น

4. ขอให้รัฐบาลอังกฤษและอเมริกาปล่อยเงินของรัฐบาลไทยซึ่งกักไว้เพื่อจะได้ใช้เงินก่อนนี้ค่าเป็นสงครามกับญี่ปุ่นต่อไป¹

แผนการณ์ในการให้ นายจำกัฒ พลงนุร ไปเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรในครั้งนี้เป็น การสืบเนื่องนโยบายของนายปรีดี พนมยงค์ ที่คิดจะจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นตั้งแต่เริ่มแรกเมื่อไทยเข้าร่วมกับญี่ปุ่นในสงคราม ก่อนที่นายจำกัฒ จะออกเดินทางไปจุงกิงนั้น นายจำกัฒได้ไปดูสถานที่ที่นัดหมายไว้โดยจะให้ฝ่ายสัมพันธมิตรนำเครื่องบินทะเลมาลงบริเวณอ่าวไทย ใช้น้ำมันน้ำหนักเขาเต่า ต่ำบลหัวหิน เพื่อมารับนายปรีดี พนมยงค์และครอบครัว ออกไปนอกประเทศภายในวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2486 และเมื่อถึงเวลา นายจำกัฒ จะส่งข่าวให้ทราบตามรหัสลับที่ตกลงกันไว้ทางวิทยุกระจายเสียงที่จุงกิง เคลซี และมีพิธีสถานีหนึ่งสถานีโคหรือทุกสถานีเพื่อให้ นายปรีดีฯ ไปรอตามที่นัดหมายดังกล่าว²

เมื่อนายจำกัฒ พลงนุร ได้เดินทางเข้าสู่ประเทศจีนวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2486 แล้วก็ได้ดำเนินการตามแผนที่นายปรีดี กำหนดไว้ให้แก่ต้องเผชิญต่ออุปสรรคจากรัฐบาลจีนที่ได้พยายามหน่วงเหนี่ยวนายจำกัฒ พลงนุร เอาไว้ขณะเดียวกันการติดต่อกับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็ได้รับคำตอบล่าช้าจึงทำให้ฝ่ายจีนยิ่งเกิดความสงสัยในตัว นายจำกัฒ พลงนุร มากขึ้นและได้ควบคุมตัวไว้อย่างเข้มแข็ง ประกอบกับทางฝ่ายรัฐบาลอังกฤษได้ตอบข้อเสนอของนายจำกัฒ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2486 ว่า เซอร์ โจชวย ครอสบี้ ทูตอังกฤษในเมืองไทยก่อนสงครามแจ้งว่าไม่เคยรู้จักหรือได้ยินชื่อ นายจำกัฒ พลงนุร มาก่อนและอังกฤษได้ปฏิเสธขอเสนอที่จำกัฒส่งไปอีกด้วย³ ต่อมาภายหลังอังกฤษ

¹ นายฉันทนา, เอ็กซ์.โอ.กรุ๊ป, หน้า 70-72.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 72-73.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97-98.

ได้ส่ง ม.จ.ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์ พร้อมด้วย พ.ต.กรุต เดินทางจากอินเดียไปพบกับ นายจำกั๊กที่จุงกิง เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ผก.เดียวกัน เพื่อขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับ เรื่องการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ เมื่อทราบเรื่องแล้ว ม.จ.ศุภสวัสดิ์ ได้ให้นายจำกั๊ก ส่งหนังสือถึง นายปริทีมา เพื่อให้ไปรับผู้แทนจากฝ่ายอังกฤษชุดแรกที่จะเดินทางมาโดยเรือ ไต้หน้า โดยกำหนดจะขึ้นบกในฝั่งตะวันตกของประเทศไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2486¹ อีกทั้งนายจำกั๊ก ได้ทราบข่าวการเดินทางมาจุงกิงของ พ.ท. ม.ล.ชาบ ภูษธร ซึ่งกว่า จะได้พบกับนายจำกั๊ก ก็ใช้เวลานานเพราะรัฐบาลจีนพยายามกีดกันจึงทำให้นายจำกั๊ก เข้าพบกับจอมพลเจียงไคเช็ค เพื่อปรับความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการ เดินทางของนายจำกั๊กครั้งนี้ เป็นผลให้จอมพลเจียงไคเช็ค ยินยอมให้นายจำกั๊ก เดินทาง ไปพบ ม.ร.ว.เสนีย์ ที่กรุงวอชิงตันได้ ขณะที่นายจำกั๊กกำลังรอที่จะเดินทางไปยัง สหรัฐอเมริกาอยู่นั้นก็ได้ลงป่วยลงและถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2486²

การดำเนินงานของชุดนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่ประสบผลสำเร็จดังที่มุ่งหวังไว้ใน ความพยายามที่จะออกไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นของนายปริทีมา พนมยงค์ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุ สำคัญมาจากความไม่ไว้วางใจของจีนและ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ที่มีต่อนายจำกั๊ก³ อย่างไรก็ตาม ผู้แทนชุดนี้ก็ได้มีส่วนช่วยให้ผู้แทนชุดต่อมาประสบความสำเร็จในการติดต่อกับ เสรีไทยนอกประเทศมากขึ้น

ศูนย์วิทยพัทธยากร

¹ ปรวย อึ้งภากรณ์, "ทหารชั่วคราว" ใน ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก ครั้งที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2510), หน้า 396-398.

² นายฉันทนา, เอ็กซ์.โอ.กรูฟ, หน้า 134.

³ นายสงวน ตุลารักษ์ ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์จักร์สวัสดิ์ความว่า "ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช กับนายจำกั๊ก พดางดูร ไม่ลงรอยกันมานาน", จักร์สวัสดิ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 20 วันอังคาร ที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518.

จากการส่งนายจำกั๊ด พลงนุร ออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร ณ ประเทศจีน นั้นมิได้ส่งข่าวให้นายปรีดี ทราบจึงเป็นเหตุให้นายปรีดี ได้ส่งผู้แทนติดต่อกมาเป็นชุดที่ 3 มี นายสงวน ตุลารักษ์ และนายแคง คุณะคิลก¹ ได้เริ่มออกเดินทางวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 โดยใช้เส้นทางเดียวกับนายจำกั๊ด พลงนุร ได้ไปถึงกรุงกัวงโจวันที่ 1 กันยายน ศกเดียวกัน คณะผู้แทนชุดนี้ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากจอมพลเจียงไคเช็ค และได้พบกับ ม.ล.ชาบ ญูชร กับ นาวาเอกมิดตัน ไมล์ แห่ง O.S.S. ซึ่งกำลังหาทางส่ง เสรีไทยสายสหรัฐอเมริกาชุดแรกเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย นายสงวน ตุลารักษ์ และ คณะได้มีโอกาสพบเพื่อปรึกษางานกับนายจำกั๊ด ก่อนที่นายจำกั๊ดจะถึงแก่กรรม หลังจากที่ นายจำกั๊ดถึงแก่กรรมแล้ว พ.ท.ม.ล.ชาบ และข้าราชการอเมริกันในหน่วย O.S.S. ได้หาทางช่วยเหลือให้นายสงวน ตุลารักษ์และนายแคง คุณะคิลก เดินทางไปกรุง วอชิงตัน เพื่อนำข้อเสนอทั้ง 4 ข้อตามที่นายจำกั๊ดได้รับมอบหมายออกมาปฏิบัติงาน โดย นายสงวน ตุลารักษ์ จะเป็นผู้ประสานงานต่อไป นายสงวน ตุลารักษ์และนายแคง คุณะคิลก ได้เดินทางไปถึงกรุงวอชิงตัน เมื่อปลายปี พ.ศ. 2486 ทำให้คณะต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ สามารถติดต่อกับเสรีไทยในต่างประเทศได้โดยตรงเป็นครั้งแรก ม.ร.ว.เสนีย์ฯ กำหนด จะให้คณะของ นายสงวน ตุลารักษ์ ไปทำงานแทนนายจำกั๊ด พลงนุร โดยนำข้อเสนอ ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ แต่เนื่องจาก อังกฤษยังไม่แสดงท่าทีตอบรับออกมาจึงต้องให้ นายสงวน ตุลารักษ์ และนายแคง คุณะคิลก ไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยให้ประจำอยู่ที่ประเทศอินเดีย²

¹นายสงวน ตุลารักษ์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงงานยาสูบของ กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้อ้างต่อคณะรัฐมนตรีขออนุญาตไปซื้อไบยาและ เครื่องเคมีผสมยา ณ ประเทศญี่ปุ่น ส่วนนายแคง คุณะคิลก เป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศอยู่ในขณะนั้น

²ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, เสนีย์นิพนธ์ (พระนคร: ๘ดุสิตศึกษา, 2497),

ผู้แทนชุดที่ 4 ประกอบด้วย นายถวิล อุดล นายมาโนช ภูชาทิพย์ นายประยูร อินทรสัมพรณ และ พ.ท. พระอภัยพลรบ ได้เริ่มออกเดินทางวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 คณะผู้แทนชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดต่อกับรัฐบาลจีนและมาประจำอยู่ประเทศจีน เพื่อให้ความสะดวกแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ที่อยู่ในจีนด้วย¹ แต่ปรากฏว่าเมื่อผู้แทนชุดนี้เดินทางมาถึงสนามบินคุนหมิง ประเทศจีน ฝ่ายรัฐบาลจีนก็ดกกันไม่ให้ได้พบปะกับฝ่าย อ.ร.ร. ของ สหรัฐอเมริกา ที่รอรับคณะผู้แทนชุดนี้อยู่เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายนิคคอล สมิธ ได้เขียนไว้ใน หนังสือสู่สยามประเทศใต้ดินว่า . . . จีนไม่พอใจว่านายสงวนและนายแคงติดต่อกับจีน เป็นผู้แทนผู้ไปสหรัฐอเมริกาแล้วไม่กลับและสหรัฐอเมริกาก็สามารถติดต่อทราบข่าวในสยาม และติดต่อโดยตรงกับสหรัฐอเมริกาอยู่แล้ว จีนจึงต้องการให้ส่งข่าวโดยตรงไปจีนบ้าง²

การส่งผู้แทนทั้ง 4 ชุดของนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยผ่านจีนนั้น แม้จะไม่ประสบความสำเร็จในการประสานงานกับสัมพันธมิตรโดยตรงแต่ก็ทำให้เกิดผลสำเร็จในการสามารถประสานงานกันในหมู่เสรีไทยภายในประเทศกับต่างประเทศและ เป็นครั้งแรกที่เสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาได้ทราบถึงคณะต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ ขณะเดียวกันฝ่ายสัมพันธมิตรก็ได้รับประโยชน์จากคณะผู้แทนของนายปรีดี พนมยงค์ ครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะฝ่ายอังกฤษได้ส่งผู้แทนคือ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ และ พ.ท. กรุฑ มาสอบถามถึงรายละเอียดของงานต่อต้านภายในประเทศและได้ทราบถึงหัวหน้าคณะต่อต้านภายในประเทศ ซึ่งต่อมาเมื่อฝ่ายอังกฤษให้นายบ๊วย อึ้งภากรณ์ นำคณะมากระโดดร่มเป็นครั้งแรกสู่ประเทศไทยนั้นได้นำสำเนาของ ลอร์ด หลุยส์ เมท์แบทเทน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของ กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งยอมรับว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าคณะต่อต้านญี่ปุ่นใน ประเทศและต่างประเทศ

¹ไพศาล กระจุกศรี, วีระบุรุษนิรันดรม (กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์, 2521), หน้า 79-81.

²นิคคอล สมิธ, สู่สยามประเทศใต้ดิน, แปลโดย ส. สุวงศ์ (พระนคร: ไทยเชม, 2490), หน้า 219.

การทำงานของทั้ง 4 ชุดแม่สุดท้ายจะบรรลุถึงการติดต่อกับสัมพันธมิตร แต่ก็มีอุปสรรคต้องเผชิญก็คือ ความยากลำบากในการเดินทาง ส่วนอุปสรรคสำคัญมาจากฝ่ายสัมพันธมิตรเอง เพราะต่างฝ่ายต่างต้องการรักษาดลประโยชน์ของชาติตนเองไว้ให้มากที่สุด โดยเฉพาะรัฐบาลจีนพยายามกีดกันมิให้ผู้แทนไทยได้ติดต่อกับฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากนโยบายการเป็นปฏิปักษ์ต่อจีนของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกทั้งจีนได้ดำเนินนโยบายการเมืองที่พยายามเข้าไปมีบทบาทในประเทศไทยให้ทัดเทียมกับบทบาทของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อุปสรรคเหล่านี้มีส่วนทำให้การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มต่อต้านภายในประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า

ข. ผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับฝ่ายสหรัฐอเมริกา

คณะผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับสหรัฐอเมริกานั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งไปอีก 4 ชุด ในสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ เนื่องจากผู้นำของงานต่อต้านญี่ปุ่นสายตำรวจได้แก่ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ได้มาร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2487 และหลวงสินาค โยธารักษ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองแม่ทัพใหญ่ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ประกอบกับผู้แทนที่ส่งไปยังประเทศจีนสามารถติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้ทำให้ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศเป็นที่รับรู้ของสัมพันธมิตรจนทำให้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการยอมรับจากฝ่ายสัมพันธมิตร ในฐานะหัวหน้าของขบวนการเสรีไทย ฉะนั้นในระยะหลังการส่งผู้แทนทั้ง 4 ชุดออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงติดต่อกับสหรัฐอเมริกาโดยตรงพอจะพิจารณาได้ดังนี้คือ

ผู้แทนชุดแรกได้แก่ นายกนธีร์ ศุภมงคล ออกเดินทางไปสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2488 ซึ่งมีเรือคาน้ำของสหรัฐอเมริกามาบริบริเวณชายฝั่งตะวันตกด้านมหาสมุทรอินเดีย¹ โดยได้รับมอบหมายจากนายปรีดีฯ ให้ติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อเจรจาเรื่องการจัดตั้งรัฐบาลนอกประเทศของนายปรีดีฯ และเรื่องขอความช่วยเหลือทาง

¹ ฟูรี จุลละทรัพย์, ชาติอยู่เหนือสิ่งใด, (กรุงเทพฯ: วรุณีการพิมพ์, 2517),

ค่านาอาดู เพื่อจะทำการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศ ทางฝ่ายสัมพันธมิตรตอบว่าควรจะ
รอไปก่อนจนกว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะยกกองทหารเข้าเมืองไทย และเห็นว่าการลุกขึ้นต่อต้าน
ญี่ปุ่นในขณะนี้ยังไม่ถึงเวลาให้รอไปก่อน¹

ผู้แทนชุดที่ 2 คือ นาวาอากาศโท ทวี จุลละทรัพย์ พร้อมด้วย ร.อ.บุญมา
ประพันธ์โยธิน ได้ออกเดินทางเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2488 โดยเครื่องบินทะเล เพื่อ
ทำหน้าที่เป็นนายทหารฝ่ายช่างการและเป็นนายทหารของขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ
ติดต่อกับทหารสหรัฐอเมริกาหน่วย O.S.S. ที่แคนดี ซึ่งทั้งนี้เป็นการประสงค์ของ
พลตรี วิลเลียม โกลโนแวน ผู้บัญชาการหน่วย O.S.S. ที่ต้องการให้นายปรีดี ส่งทหารบก
และทหารอากาศอย่างละ 1 นาย ที่เคยศึกษาในสหรัฐอเมริกามาก่อนเป็นผู้มาทำหน้าที่
นายทหารติดต่อกับทางฝ่าย O.S.S. ได้มอบหมายงานให้ นาวาอากาศโท ทวี
จุลละทรัพย์ เดินทางกลับประเทศไทยเพื่อประสานงานกับฝ่ายขบวนการเสรีไทยดังนี้คือ

1. ทำการหาข่าวของฝ่ายตรงข้าม ทางด้านการทหาร การเศรษฐกิจ ทั้งทาง
ด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธี
2. ให้ขบวนการใต้ดินดำเนินการตัดกำลังของข้าศึกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
และให้ระวังอย่าให้ข้าศึกรับรู้ได้ เพราะถ้าถูกจับได้แล้วพันธมิตรซึ่งยังอยู่ห่างไกลประเทศไทย
ก็ยากที่จะช่วยเหลือได้ทันที
3. ดำเนินการช่วยเหลือทหารของพันธมิตรที่ถูกจับเป็นเชลยศึกหรือพวกที่ต้องการ
กระโดดร่มลงในประเทศไทย เพราะเครื่องบินขัดข้อง
4. การติดต่อดูสารกับทางกองบัญชาการให้กระทำโดยวิธีเคาะวิทยุตามรหัสที่
ทางสหรัฐอเมริกาทกำหนดไว้เท่านั้น

¹ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, เสนีย์นิพนธ์, หน้า 687.

5. ให้กองทัพอากาศไทยรับคำเนิการสร้างสนามบินลับทางค้ำนตะวันออกเฉียงเหนืออย่างน้อย 2 สนาม เพื่อรับเครื่องบินคาโกต้า (C-47) สำหรับส่งคนของสหรัฐอเมริกาเข้าออกในอนาคค

6. เมื่อเวลาเครื่องบินทิ้งระเบิดฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทยให้ประชาชนคนไทยหลีกเลี่ยงจากบริเวณที่เข้าศึกษาปฏิบัติงานอยู่¹

ผู้แทนชุดที่ 3 ประกอบด้วย นาวาเอกหลวงยุทธกิจพิลาส (มี ปัทมนาวัน), เรือโทชลิต ชัยสิทธิราช และนายกมุท จันทรเรือง ออกเดินทางไปสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2488 โดยนายปรีดี ได้มอบหมายให้ นายทหารทั้ง 2 นายไปร่วมงานกับ พ.ท.ม.ล.ชาม กุญชร และให้นายกมุท จันทรเรือง ไปช่วยงานทางค้ำน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.²

ส่วนผู้แทนชุดที่ 4 ได้แก่ นายประสพ สุขุม (พระพิศาลสุขุมวิท) และนายประคิษฐ์ สุขุม (หลวงสุขุมนับประคิษฐ์) ออกเดินทางไปสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งได้รับมอบหมายงานจากนายปรีดี พนมยงค์ ให้ปฏิบัติ 2 ประการคือ

1. ให้ไปคำเนิการแก้ไขข้ออนปรนสถานการณัระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาให้หนักเป็นเบา โดยหาวิธีทางนำข่าวและข้อเท็จจริงไปชี้แจงให้มวลชนชาวอเมริกันทราบและเข้าใจว่าการกระทำของรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีไรเป็นมคิมหาชนชาวไทย แต่เป็นการกระทำของบุคคลซึ่งมีไม่กี่คนที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาลอยู่ จิตใจของคนไทยนั้นยังเป็นมิตรกับประเทศสัมพันธมิตร

¹ทวี จุลละทรัพย์, ชาติอยู่เหนือสิ่งใด, หน้า 131.

²พระพิศาลสุขุมวิท (ประสพ สุขุม), จดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในแคนดี นิวเคลซี และสหรัฐอเมริการะหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2; (กรุงเทพฯ: ไทยเชชม, 2522), หน้า 192.

2. ให้তিক่อหาของทางที่จะบรรเทาทุกข์และบูรณะประเทศไทยภายหลังสงคราม โดยให้তিক่อหาของกิจการที่เกี่ยวกับการบรรเทาทุกข์และบูรณะประเทศที่คงประสมกับสงครามในอันที่จะช่วยเหลือจัดส่งสิ่งของที่จำเป็นต่าง ๆ มาช่วยเหลือประเทศไทยเมื่อสงครามสงบและเสร็จสิ้นแล้ว¹

คณะผู้แทนชุดนี้ได้ดำเนินงานโดยติดต่อกับสมาชิกรัฐสภาสหรัฐอเมริกาและได้เข้าไปแถลงต่อคณะกรรมการต่างประเทศของสภาผู้แทนสหรัฐอเมริกา (Foreign Affairs Committes, United States House of Representatives) เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2488 เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเมืองไทยและเจตนาพร้อมอันแท้จริงของคนไทยที่ไม่ประสงค์เข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามครั้งนี้พร้อมทั้งหาความสนับสนุนจากวงการรัฐสภาสหรัฐ ให้ช่วยเหลือประเทศไทยภายหลังยุติสงคราม คณะผู้แทนชุดนี้ยังได้จัดตั้งสำนักงานข่าวสารไทย (Thai Information Service) ชั้นที่สำนักงานอัครราชทูต ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยและขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศและต่างประเทศ พร้อมทั้งข้อมูลสถิติที่เกี่ยวกับประเทศไทย โดยจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระไม่ขึ้นกับสถานอัครราชทูต เพื่อให้สถานอัครราชทูตต้องรับผิดชอบส่วนการวิ่งเต้นหาสิ่งของบรรเทาทุกข์และบูรณะประเทศนั้นได้รับการช่วยเหลือจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี โดยสหรัฐอเมริกาตั้งใจจะเสนอให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่องค์การบรรเทาทุกข์และฟื้นฟูภาวะของประเทศของสหประชาชาติ (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) ควรช่วยเหลือแต่ไม่ทันที่สหรัฐอเมริกาเสนอเรื่องนี้ให้องค์การ UNRRA พิจารณาฝ่ายอังกฤษได้แสดงการขัดข้องทั้งนี้เพราะอังกฤษถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศศัตรูและตามหลักเกณฑ์ของ UNRRA นั้นจะไม่มีการช่วยเหลือประเทศที่เป็นศัตรู²

¹ พระพิศาลสุขุมวิท (ประสม สุขุม), จดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในแผ่นดิน, หน้า 21-22.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 441.

การส่งผู้แทนไปติดต่อกับสหรัฐอเมริกาถึง 4 ชุด เป็นผลให้การดำเนินงานเสรีไทยภายในประเทศได้รับความเชื่อมั่นจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น และสหรัฐอเมริกาได้เริ่มให้ความช่วยเหลือทางด้านการข่าว และเวชภัณฑ์พร้อมทั้งส่งผู้เชี่ยวชาญทางทหารเข้ามาช่วยฝึกยุทธวิธีการรบให้กับขบวนการเสรีไทย พร้อมทั้งสหรัฐอเมริกาได้ส่งผู้แทนเข้ามาติดต่อกับนายปรีดีฯ และปฏิบัติงานร่วมกับขบวนการเสรีไทยภายในประเทศด้วย โดยผู้แทนชุดแรกได้แก่ คีค กรีนลี¹ กับ พ.ต.จอห์น เวสเตอร์² ได้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2488 และได้พบกับนายปรีดีฯ พบเพียง 5 วันต่อมา คีค กรีนลี จึงได้เดินทางกลับกรุงวอชิงตัน โดยได้นำแผนที่แสดงหน่วยที่ตั้งทหารญี่ปุ่นภายในประเทศและแผนการณ์เตรียมการลุกขึ้นขับไล่ญี่ปุ่นออกจากประเทศไทย เพื่อนำเสนอต่อ นายพลวิลเลียม โคโนแวน ผู้บัญชาการหน่วย O.S.S. ของสหรัฐอเมริกา เพื่อขอการสนับสนุนด้านกำลังอาวุธให้แก่ฝ่ายขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ³ ผลการดำเนินงานทางการทูตของคีค กรีนลี ทำให้ ลอร์ด หลุยส์ เม้าท์แบทเทอ ได้ตกลงให้ฝ่ายสัมพันธมิตรช่วยเหลือทางด้านการข่าวแก่ฝ่ายขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ⁴ นายคีค กรีนลี

¹คีค กรีนลี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และทำงานให้กับ Board of Tax Appeal ในวอชิงตันก่อนที่จะเข้าร่วมบริษัทกฎหมายของโคโนแวน ในอดีตเคยทำงานกับกองบัญชาการ SEAC ในฐานะหัวหน้าของหน่วย Special Operations Branch กรีนลีไม่มีความรู้เกี่ยวกับเมืองไทยเลยแต่ได้รับการเลือกเข้ามาเพื่อให้ฝ่ายอังกฤษประทับใจในฐานะคนนอกที่ไม่มีอคติในการเข้าข้างคนไทย

²พ.ต.จอห์น เวสเตอร์ เคยเป็นพ่อค้าอยู่ในกรุงเทพฯ ถึง 18 ปี

³"เสรีไทยกับ โอ.เอส.เอส." (สัญญา สุวังบุตร, เก็บความจาก R. Harris Smith, OSS: The Secret History of America's First CIA., Delta Book, 1973, pp.291-314) จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 เมษายน - มิถุนายน 2519, หน้า 62.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

ได้กลับเข้ามาในประเทศไทยเป็นครั้งที่ 2 ในเดือนเมษายนศกเดียวกัน พร้อมกับนำ
 ร.อ.โอเว็ค ปาลเมอร์¹ (Howard Palmer) เข้ามาเพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของ
 O.S.S. ติดต่อประสานงานกับขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ

ค. ผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับฝ่ายอังกฤษ

คณะผู้แทนที่ถูกส่งออกไปดำเนินงานทางการทูตกับฝ่ายอังกฤษมี 2 ชุดด้วยกัน
 คือ ชุดแรกประกอบด้วย นายศิริเวท สัยนาม เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน, พลโทหลวงราชคิรินทร์
 เสนาธิการทหารบกเป็นผู้แทนและ นายถนัด คอมันตร์ เป็นผู้แทนและเลขาธิการ คณะ
 ออกเดินทางประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ.2487 เพื่อออกไปพบกับฝ่ายอังกฤษอย่างลับ ๆ
 ที่ลังกา ทั้งนี้เป็นความประสงค์ของกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธ์มิตร เอเซียอาคเนย์
 ของ ลอร์ด หลุยส์ เมานต์แบตเตน ที่ต้องการทดสอบว่าไทยจะให้ความร่วมมือกับฝ่าย
 สัมพันธมิตรเพียงใด โดยให้ส่งคณะทูตทหารออกมาเจรจาอย่างลับ ๆ ซึ่งทางฝ่ายอังกฤษ
 จะส่งเครื่องบินทะเลมารับ ที่ประชุมของขบวนการเสรีไทยได้ตกลงตั้งคณะผู้แทนชุดดังกล่าว
 เพื่อเดินทางไปติดต่อกับฝ่ายอังกฤษโดยไม่ทำตามคำสั่งของอังกฤษซึ่งให้เฉพาะคณะทูตทหาร คณะผู้แทน
 ชุดนี้ฝ่ายอังกฤษไม่นำพบกับ ลอร์ด หลุยส์ เมานต์แบตเตน แต่ให้พบกับนายแม็กเคนซี
 (Mackenzie) ซึ่งเป็นหัวหน้ากองกำลัง 136 (Force 136) และนายเคนนิ่ง ที่ปรึกษา-

¹ร.อ.โอเว็ค ปาลเมอร์ อายุ 27 ปี จบจากโรงเรียนกฎหมายวิทยาลัยฮาร์วาร์ด
 บิดาของโอเว็ค เคยเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนก่อนสงครามและเป็นเพื่อน
 สนิทของนายปรีดี พนมยงค์ โอเว็คเคยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่เล็กจนถึงอายุ 9 ขวบ มี
 ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจคนไทย เคยทำงานร่วมกับ นายสงวน สุลาภิรักษ์ ที่กองบัญชาการ
 SEAC ของ โอ.เอส.เอส. และเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อรับหน้าที่ต่อจาก จอห์น เวสเตอร์
 เพราะสุขภาพเสื่อมจึงถูกส่งกลับ

ทางการเมืองของอังกฤษแทนการ เจริญกับฝ่ายอังกฤษครั้งนี้คณะผู้แทนของขบวนการเสรีไทยขอให้อังกฤษประกาศว่า จะเคารพเอกราชและอธิปไตยของไทยทุกประการ ซึ่งปรากฏว่าอังกฤษบ้ายเบียงพร้อมทั้งอังกฤษได้ถามถึงจำนวนทหารญี่ปุ่นและทหารไทยนี้เท่าไร อีกทั้งไทยจะช่วยอังกฤษได้เพียงใด¹ ผลของการเจรจาในครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นหนึ่งที่ช่วยให้อังกฤษมั่นใจว่า ขบวนการเสรีไทยสามารถให้ความร่วมมือกับอังกฤษได้

ส่วนผู้แทนชุดที่ 2 ได้แก่ พ.อ. เนตร เชมะโยธิน และมี นายบัว อึ้งภากรณ์ ร่วมเดินทางไปด้วยได้ออกเดินทางปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 การส่ง พ.อ. เนตร เชมะโยธิน ไปนี้ก็เพื่อทำหน้าที่เป็นนายทหารติดต่อกะหว่างหน่วยกองกำลัง 136 กับฝ่ายเสรีไทยภายในประเทศและการวางแผนสำหรับกองทัพไทยให้ประสานกับแผนยุทธการของกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร² พ.อ. เนตร เชมะโยธิน ได้เดินทางกลับเข้าประเทศไทยราวเดือนกรกฎาคม สกเดียวกัน เพื่อนำข่าวของฝ่ายอังกฤษไปแจ้งให้นายปรีดี พนมยงค์ ทราบว่าได้มีการพิจารณาว่า แผนการลุกขึ้นต่อสู้ญี่ปุ่น ซึ่งจะกระทำในเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นฤดูฝนนั้นไม่เหมาะสมควรรอไปจนกว่าจะหมดฤดูฝนเสียก่อน³ ส่วนนายบัว อึ้งภากรณ์ ที่ออกเดินทางร่วมกับ พ.อ. เนตร เชมะโยธิน ด้วยนั้นได้รับอนุญาตจากกองบัญชาการทหารสูงสุดของฝ่ายสัมพันธมิตรให้ลาไปพักผ่อนที่อินเดียและอังกฤษ อีกทั้งทางฝ่ายกองบัญชาการอังกฤษต้องการให้ นายบัว อึ้งภากรณ์ ไปรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว การออกเดินทางไปอังกฤษครั้งนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ฝากให้นายบัวฯ ช่วยดำเนินงานดังนี้คือ

¹ คีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 322-326.

² เนตร เชมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธิน, หน้า 254.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 251-252.

1. ขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษยอมรับรองขบวนการเสรีไทยว่าเป็นรัฐบาลอันชอบธรรมของไทยท่านเองเกี่ยวกับที่สหรัฐอเมริกาได้รับรองแล้ว
2. ขอร้องให้รัฐบาลอังกฤษปลดปล่อยเงินสำรองที่รัฐบาลฝากไว้ที่อังกฤษ
3. ให้พยายามติดต่อกับ นายเอนโทนี อีเดน ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษขณะนั้น¹

นอกจากฝ่ายขบวนการเสรีไทยภายในประเทศได้ส่งผู้แทนเพื่อไปติดต่อกับฝ่ายอังกฤษที่อินเดียแล้ว ทางฝ่ายกองกำลัง 136 ยังได้ส่งผู้แทนชุดแรกเข้ามาติดต่อกับ นายปรีดี พนมยงค์ ในราวเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 คณะผู้แทนชุดนี้ประกอบด้วย พลจัตวา วิคเตอร์ จาก² (Victor Jaques) พ.ศ. ฮอบบ³ และ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ เพื่อเข้ามาสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นภายในประเทศอย่างละเอียด คณะผู้แทนชุดนี้ให้คำรับรองว่าจะให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือทางทหารแก่นายปรีดี พนมยงค์ ตามที่ขอมา⁴ และในราวปลายเดือนมีนาคมนั้นเอง คณะผู้แทนของอังกฤษจึงเดินทางกลับไปรายงานเหตุการณ์ให้กองบัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตรทราบ ส่วน ม.จ. ศุภสวัสดิ์ มิได้เดินทางออกไปด้วยและได้ช่วยฝึกอาวุธให้ฝ่ายพลพรรคเสรีไทยทางภาคเหนือ

¹ ไปด้วย อิงภากรณ์, "ทหารชั่วคราว" ใน คีแรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 428-431.

² พลจัตวา วิคเตอร์ จาก เคยอยู่เมืองไทยเป็นเวลาหลายปี มีอาชีพเป็นนายความอยู่สำนักงานบริกเฮาส์ ในกรุงเทพฯ จากถูกระดมเข้ารับราชการในกองทัพอังกฤษแล้วถูกส่งออกมาปฏิบัติงานทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

³ พ.ศ. ฮอบบ เคยทำงานอยู่ที่ซาเตอร์แบงค์ ประเทศไทยและเพิ่งหนีออกจากประเทศไทยเมื่อตอนญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกประเทศไทยแล้วเข้าประจำการกองทัพอังกฤษ

⁴ "เสรีไทยกับ โอ. เอส. เอส.", หน้า 63.

คณะผู้แทนของขบวนการเสรีไทยภายในประเทศที่ส่งไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทั้ง 3 สายดังกล่าวแล้วนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีวัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินงานอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ขเพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรยอมรับรองจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นของนายปรีดี พนมยงค์ จากการส่งคณะผู้แทนไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งแต่ ผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับจีน ผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับสหรัฐอเมริกา และผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับอังกฤษ นายปรีดี พนมยงค์ ต้องการให้ฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่าการประกาศสงครามของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นเป็นโมฆะ และให้ฝ่ายสัมพันธมิตรให้การรับรองรัฐบาลของขบวนการใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่น ภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ เหมือนกับที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ประกาศรับรองรัฐบาลพลัดถิ่นของ นายพล ชาลด์ เคอโกลด์ ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของฝรั่งเศส¹ ผลจากการส่งคณะผู้แทนของนายปรีดี พนมยงค์ ไปเจรจาโดยตรงกับฝ่ายสัมพันธมิตรเกี่ยวกับเรื่องจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นของนายปรีดี พนมยงค์ ครั้งนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตรไม่เห็นด้วยตามเอกสารที่รัฐบาลอเมริกันได้ทำบันทึกฉบับลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2488 ถึงสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงวอชิงตัน ความว่า

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเชื่อว่านโยบายพื้นฐานและความมุ่งหมายของรัฐบาลบริติชกับอเมริกันเกี่ยวกับประเทศไทยนั้น คล้ายกันในสาระสำคัญคือรัฐบาลทั้งสองใครที่จะฟื้นฟูสถาปนาขึ้นซึ่งเสรีภาพ เอกราช และอธิปไตยของประเทศไทย ทั้งสองรัฐบาลเห็นพ้องต้องกันว่าดินแดนที่ประเทศไทยเอาไปจากมาลาया พม่า และอินโดจีนนั้น จะต้องคืนให้ (อังกฤษและฝรั่งเศส); ไม่มีรัฐบาลใด (สหรัฐอเมริกาหรืออังกฤษ) ต้องการคืนแดนส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศไทย; ทั้งสองรัฐบาลเชื่ออย่างประจักษ์แจ้งต่อความจริงใจแห่งความปรารถนาของรัฐบาล (ปรีดี พนมยงค์) ในการให้ประเทศไทยเช่าอยู่ในแนวเดียวกับสัมพันธมิตร (และ) ขับไล่นั้่นออกจากประเทศไทย, และช่วยให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในขั้นสุดท้าย; และทั้งสองรัฐบาลมีความเห็นตรงกันว่าจะยังไม่เหมาะสมภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่จะรับรองรัฐบาลไทยพลัดถิ่น . . .²

¹The Bangkok Post, "The Memoirs of Pridi Bhanomyong",

26 November 1974.

²ปรีดี พนมยงค์, จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุภุมวิท, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2522), หน้า 45.

2. เพื่อคัดต่อทำความเข้าใจกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยให้ฝ่ายสัมพันธมิตรได้เข้าใจในปัญหาที่แท้จริงของการที่รัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น ถือเป็นกรณีไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจาก นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งคณะผู้สำเร็จราชการอยู่ด้วยมิได้ลงนามในการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร และการเข้าร่วมทำสงครามกับญี่ปุ่นครั้งนี้เป็นการกระทำของผู้ที่หวังอำนาจทางการเมืองเพียงไม่กี่คน ไม่ใช่เป็นความประสงค์ของคนไทยทั้งชาติ อีกทั้งขบวนการเสรีไทยยินยอมที่จะช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่น จากท่าทีของฝ่ายสัมพันธมิตรเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวปรากฏว่า คณะผู้แทนที่ส่งไปติดต่อกับฝ่ายสหรัฐอเมริกา นั้น ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาจะให้ความสนใจต่อปัญหาที่คณะผู้แทนไทยนำเสนอทุกครั้ง พร้อมทั้งช่วยประสานงานให้ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษเข้าใจในการดำเนินงานของขบวนการเสรีไทย ส่วนฝ่ายอังกฤษนั้นถือว่าขบวนการเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์ เปรียบเสมือน "แผนการณ์ของนักการเมืองที่เต็มไปด้วยเหลี่ยมฉลวย ไม่มีทหารสนับสนุนจึงแต่จะสร้างความยุ่งยาก จะไม่มีวันดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายได้¹

3. เพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสนับสนุนการลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นของขบวนการเสรีไทย จากความพยายามในการส่งคณะผู้แทนเพื่อไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรในการให้ความสนับสนุนทางด้านการสงครามแก่ขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ เพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่นนั้น เรื่องนี้ถือเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะนโยบายของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้นแตกต่างกัน โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เห็นถึงความสำคัญของขบวนการเสรีไทย ที่จะติดอาวุธเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาจึงได้ส่งผู้แทนชุดแรกเพื่อเข้ามาสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานของขบวนการเสรีไทย ภายในประเทศ และนายพล วิลเลียม โคโนแวน ผู้บัญชาการหน่วย O.S.S. ได้ตัดสินใจที่จะสนับสนุนการติดอาวุธให้แก่ขบวนการเสรีไทยโดยจะไม่รอฟังคำสั่งจาก ลอร์ด หลุยส์ เมาทแบทเทน² แต่เผชิญกับได้เกิด

¹ Andrew Gilchrist, Bangkok Top Secret. (London, Hutchinson, 1970), pp.83-92.

² "เสรีไทยกับ โอ.เอส.เอส.", หน้า 62-63.

เหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นได้ปลดอาวุธทหารฝรั่งเศสในอินโดจีน เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 ฝ่ายอังกฤษจึงได้เริ่มเห็นความสำคัญของขบวนการเสรีไทยเพื่อหวังจะให้เป็นแนวร่วมในการช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรขับไล่ญี่ปุ่นในวันรุ่งใหญ่ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่จะมีขึ้น อังกฤษจึงเปลี่ยนท่าทีมาสนับสนุนขบวนการเสรีไทยให้แกขบวนการเสรีไทยตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2488 เป็นต้นไป

2. การดำเนินงานในค้ำสงคราม

จากการดำเนินงานติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรจนทำให้ขบวนการเสรีไทยภายในประเทศสามารถประสานงานร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรได้นั้น เป็นผลให้การดำเนินงานทางค้ำสงครามของขบวนการเสรีไทยมีบทบาทเด่นชัดขึ้น โดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้จัดตั้งกองบัญชาการเสรีไทยอย่างมีระบบขึ้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 และได้แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ขอขยายความรับผิดชอบของแต่ละสายงานดังนี้

1. นายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้า
2. พล.ท.อ.อดุล อดุลเดชจรัส รองหัวหน้าและเป็นหัวหน้าฝ่ายตำรวจ
3. หลวงสินาค โยชารักษ์ (พลโทชิต มั่นศิลป์ สินาคโยชารักษ์) หัวหน้าฝ่ายทหารบก
4. หลวงสังวรณยุทธกิจ (พลเรือตรี สังวร สุวรรณชีพ) หัวหน้าฝ่ายทหารเรือดูแลเขตและให้ความคุ้มครอง
5. นายคิเรก ชัยนาม หัวหน้ากองกลาง
6. นายทวี บุญยเกตุ หัวหน้าพลพรรคและผู้ติดต่อกับรัฐบาล
7. นายวิจิตร จูฬิตานนท์ ผู้ช่วยหัวหน้ากองกลาง, หัวหน้าการเงินและพลาธิการ
8. นายชาญ บุญนาค หัวหน้าสืบราชการลับ, วิทยุสื่อสาร, การรับส่งคนและจ่ายอาวุธ
9. นายทวี ตะเวทิกุล หัวหน้าเศรษฐกิจและการคลัง

10. หลวงบรรณกรโกวิท หัวหน้ารับ-ส่งทางเรือ
11. นายสะพาน เทพหัสดิน หัวหน้ารับ-ส่งทางบก
12. หลวงสุภชลาศัย หัวหน้าอาสาพลเรือน¹

ส่วนวิธีการดำเนินงานของขบวนการเสรีไทย ได้แยกดำเนินงานโดยไม่ประสานกันกับกองทัพไทย ทั้งนี้เพราะฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่ารัฐบาลไทยเป็นศัตรู ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ นายทวี บุญยเกษตร ได้เขียนเอาไว้ว่า

. . . คำว่าเสรีไทยนั้นประกอบด้วยบุคคลอาชีพต่าง ๆ กัน คือมีทั้งทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ พอดศาตหมคดี ผู้แทนราษฎร นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ ฝ่ายพลเรือน ครูประชาบาล กำนัน ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล รวมตลอดถึง ประชากรราษฎร คือบุคคลทุกประเภทและอาชีพที่ร่วมงานกับเราได้ชื่อว่าเป็นเสรีไทย ทั้งนี้ แต่เป็นโดยส่วนตัวในฐานะที่เป็นคนไทย ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นทหารหรือเป็น ข้าราชการ เพราะฝ่ายสัมพันธมิตรได้ขอร้องว่าบรรดาอาวุธและอุปกรณ์เครื่องรบต่าง ๆ ที่เขาส่งมาให้มันเขาให้แก่เสรีไทย ห้ามไม่ให้มอบให้กับทหารหรือแม่ทัพ ทางราชการใช้ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยไปประกาศสงครามกับเขา ดังนั้น เขาจึงถือว่ารัฐบาลไทยเป็นศัตรูของเขาและไม่ยอมรับนับถือรัฐบาลและข้าราชการไทยและได้ถูกกันให้ออกไปจากวงงานของสัมพันธมิตร . . .²

ต่อมาได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างฝ่ายระดับหัวหน้าของขบวนการเสรีไทย กับผู้แทนของฝ่ายอังกฤษ คือ พลจัตวา วิคเตอร์ จาค กับผู้แทนของสหรัฐอเมริกา คือ ร้อยเอกโฮเวิต ปาดเมอร์ ที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เมื่อหลังจากที่นายปรีดี พนมยงค์ ตั้งกองบัญชาการเสรีไทย เพื่อตกลงในการแบ่งเขตปฏิบัติงานภายในประเทศไทย ผลของ

¹ นายทัตทนา, เอ็กซ์.โอ.กรุฟ, หน้า 248-249.

² ทวี บุญยเกษตร, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ 2" ใน เมืองแรกประชาธิปไตย (สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2516), หน้า 338.

การประชุมได้มีการแบ่งเขตปฏิบัติการออกเป็น 24 เขต สหรัฐอเมริกาตกลงปฏิบัติใน 13 เขต เพื่อเป็นที่ตั้งของหน่วยพลพรรค¹ ได้แก่ เพชรบุรี ชลบุรี ปราจีนบุรี อ่างทอง ออยุธยา ฉะเชิงเทรา สุโขทัย แพร่ กาญจนบุรี อุทัยธานี ชัยภูมิ สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม ส่วนอังกฤษตกลงปฏิบัติในงานใน 11 เขต ได้แก่ พระนคร นครศรีธรรมราช ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ มหาสารคาม สกลนคร อุบลราชธานี นครราชสีมา เลย ระนอง และขอนแก่น² โดยหน่วยพลพรรคของอังกฤษจะติดต่อกับหน่วยกองกำลัง 136 ที่แคนดี้ และหน่วยพลพรรคของอเมริกันจะติดต่อกันโดยตรงกับหน่วยสี่ราชอาณาจักรลับ O.S.S. ที่เมืองแคนดี้ หน่วยงานทั้งสองนี้ตกลงที่จะประสานงานกันอย่างใกล้ชิดกับขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ³ การดำเนินงานทางด้านสงครามระหว่างขบวนการเสรีไทยที่ได้ประสานงานกับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น พิจารณาได้ดังนี้

- ก. ความช่วยเหลือด้านอาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตร
 - ข. การฝึกอาวุธของพลพรรค
 - ค. การสร้างสนามบินลับ
 - ง. การวางแผนทางยุทธศาสตร์ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร
- ก. ความช่วยเหลือด้านอาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตร

เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งคณะผู้แทนชุดแรกลี้ภัยเข้ามาติดต่อกับนายปรีดี พนมยงค์ และบุคคลสำคัญของขบวนการเสรีไทย โดยผู้แทนชุดแรกของฝ่ายสหรัฐอเมริกา ได้แก่ คีค กรีนลี กับ พ.ท.จอห์น เวสเตอร์ ซึ่งได้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยอีก 5 วัน หลังจากได้พบกับบุคคลสำคัญของขบวนการเสรีไทยแล้ว คีค กรีนลี ได้เดินทางออกจาก

¹หน้าที่ของหน่วยพลพรรคก็คือ ทำการฝึกพลพรรคให้รู้จักวิธีรบแบบกองโจร.

²นายฉันทนา, เอ็กซ์.โอ.กรูฟ, หน้า 274.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 319.

ประเทศไทยมุ่งสู่กรุงวอชิงตัน เพื่อยืนยันถึงแผนการที่ขบวนการเสรีไทยจะลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่น และขอให้สหรัฐอเมริกาช่วยสนับสนุนทางด้านการอาวุธให้ประชาชนชิบัตสึเวลด์ และนายพลโคโนแวนทราม สหรัฐอเมริกาได้เห็นถึงความสำคัญของขบวนการเสรีไทยว่าจะมีส่วนช่วยตัดกำลังกองทหารญี่ปุ่นได้ จึงตัดสินใจสนับสนุนและฝึกฝนกองกำลังเสรีไทย โดยนายค็อก กรีนลี ได้เข้ามารายงานผลให้ขบวนการเสรีไทยทราบในเดือนเมษายนอีกครั้งหนึ่ง ส่วนคณะผู้แทนชุดแรกของฝ่ายอังกฤษได้เข้ามาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2488 ได้แก่ พลจัตวาวิกเตอร์ จาค พ.ศ. ฮอบบ์ และ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ ซึ่งพลจัตวาวิกเตอร์ จาค รับรองว่าจะให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือทางด้านการอาวุธแก่ขบวนการเสรีไทย โดย วิกเตอร์ จาค ได้นำวัตถุประสงคืดังกล่าวเสนอต่อ ฮอร์ด หลุยส์ เมท์เบเทเตน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองบัญชาการเอเชียอาคเนย์ ลอร์ด เมท์เบเทเตน ตกใจในหลักการ แต่มีข้อแม้ว่า ขบวนการเสรีไทยจะไม่ทำการลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นก่อนเวลาที่ฝ่ายสัมพันธมิตรกำหนด¹ ฉะนั้นจึงเป็นผลให้ตั้งแต่เดือนเมษายน 2488 ขบวนการเสรีไทยได้รับการสนับสนุนทางด้านการอาวุธจากฝ่ายสัมพันธมิตรมากขึ้น ทางฝ่ายสัมพันธมิตรทำการลำเลียงอาวุธมาให้ด้วยการลงเรือทะเลบริเวณอ่าวไทย และมีเรือสุลกากร 17 ในความควบคุมของหลวงบรรณกรโกวิท ไปคอยรับอาวุธ² และนำส่งกองบัญชาการที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อมาฝ่ายสัมพันธมิตรใช้วิธีการทิ้งระเบิดอาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ มาให้ โดยแบ่งเขตของแต่ละฝ่ายที่เป็นหน่วยพลพรรค ซึ่งแบ่งเป็นเขตอังกฤษและเขตของสหรัฐอเมริกา แต่ละเขตนั้นมีพลพรรคเสรีไทย ซึ่งได้นัดหมายไปรอรับอาวุธด้วย วิธีการรับอาวุธของพลพรรคเสรีไทยนั้น หัวอู๋น ชนะนิกร³ ได้เขียนบันทึกเอาไว้ว่า

¹ "เสรีไทยกับ โอ. เอส. เอส.", หน้า 63.

² นายฉันทนา, เอ็กซ์. โอ. กรูฟ, หน้า 216.

³ หัวอู๋น ชนะนิกร, ได้หลบหนีจากการปกครองของฝรั่งเศสมาร่วมมือกับรัฐบาลจอมพล ป. พ.ศ. 2483 ได้รับราชการอยู่แผนกข่าวต่างประเทศของกรมโฆษาการและได้บรรจุเป็นนายทหารกอง จเรทหารม้า เคยได้ไปรบที่รัฐฉานและเป็นเสรีไทยประจำภาคอีสานโดยร่วมงานกับ นายเตียง ศิริขันธ์ โดยหัวอู๋นจัดตั้งหน่วยเสรีลาวขึ้นเพื่อออกสู้เอกราชของลาวจากฝรั่งเศส.

การรับอาวุธนั้นมีเครื่องมินดีเครื่องยุบต์มาตั้งให้ตามวันเวลาที่พวกเรานัดหมาย แต่สถานที่นัดพบนั้นจะต้องอยู่ห่างจากหน่วยของเราหลายสิบกิโลเมตร การรับและเก็บอาวุธยุทธภัณฑ์เขามาตั้งให้หนักไปโซของงาย ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อเขาตั้งลงนั้น รมจะหาอาวุธยุทธภัณฑ์ไปลงที่หนักก็ได้ตามกระแสลมจะพัดพาไป บางรมก็ค้างอยู่บนต้นไม้ ซึ่งพวกเราจำเป็นต้องรวบรวมเอามันมาให้ได้หมด แล้วขึ้นไปเก็บซ่อนไว้ในถ้ำของพวกเราจนจะสว่าง ความยุ่งยากอีกประการหนึ่งคือ การทำลายรมฐีพ เนื่องจากรมฐีพนั้นไฟไม่ไหม้ พวกเราจึงต้องชุคหลุมฝังมันให้เรียบร้อยก่อนจะนำเอาอาวุธไปเก็บได้ และในขณะที่เรากำลังขาดแคลนเสื้อผ้ากันอย่างมากอยู่นั้น การทำลายฝารมฐีพอันสวยงาม จึงเป็นการทรมานจิตใจกันมาก ขอให้ท่านผู้อ่านลองหลับตานึกเอาเองเถิดว่า ในเมื่อเครื่องบินแต่ละ เครื่องทั้งอาวุธยุทธภัณฑ์ลงให้ประมาณ 150 รม และแต่ละครั้งพวกเขาจะมาพร้อมกันสองหรือสามเครื่อง การจะไปตามเก็บเอารมสามสี่ร้อยรมฝังคืนให้หมดก่อนแล้วจึงขนอาวุธยุทธภัณฑ์สามสี่ร้อยตั้งไปเก็บไว้ในถ้ำให้แล้วเสร็จภายในคืนเดียว ทามกลางความมืดกลางป่า มันไม่โซของงาย ๆ เลย อีกอย่างหนึ่งขณะที่เราทำงานกันอย่างเรงรีบนั้น จิตใจของพวกเราคิดว่าพวกญี่ปุ่นจะมาพบเราเข้าอีกด้วย แต่พวกเราที่ทำงานกันมากด้วยความเรียบร้อยทุก ๆ ครั้ง . . . 1

อาวุธที่ฝ่ายสัมพันธมิตรส่งมาให้ขบวนการเสรีไทยนั้นประกอบด้วยอาวุธที่ทันสมัยต่าง ๆ อาทิ เช่น

1. ปืนสั้น (พิศทอด)
2. ปืนยาวใหญ่ (ไรเฟิล)
3. ปืนยาวเล็ก (คาไบน์)
4. ปืนกลมือ (สะเต็นและดับมาซินกัน)
5. ปืนกลเบา เบรนและอื่น ๆ
6. ปืนกลหนักอื่น ๆ

¹ ทั่วอุ้น ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้าทั่วอุ้น "คืนเย็น" ชนะนิกร, แปลโดย ปภัสสร โปษิณยานนท์ (กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2520), หน้า 127-128.

7. ดูกระเป๋ามือ (แฮนคักรี่เนต)
8. ปืนครกเบา (แอล มอคาร์)
9. ปืนครกหนัก (ดับลิว มอคาร์)
10. จำพวกปืนต่อสู้รถถังมี 3 ชนิดคือ ก. เบียด ข. บาซูกา

ค. ปืนยาวต่อสู้รถถัง

11. พวกหุ่นระเบิด
12. พวกกัมบักหรือบูมบี้แทรก
13. พวกระเบิดต่าง ๆ (เอกโพลซีฟ)
14. อาวุธเบ็ดเตล็ด และกระสุนปืนแบบต่าง ๆ¹

นอกจากนี้ทางฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งมอบเวชภัณฑ์มาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการทิ้งระเบิดยาเวชภัณฑ์ของฝ่าย อ.ร.ร. โดยส่งฝูงบิน B-24 จำนวน 18 เครื่อง นำร่มเวชภัณฑ์มาทิ้งลงบริเวณท้องสนามหลวง² ซึ่งเป็นการปฏิบัติสงครามทางจิตวิทยาของฝ่าย อ.ร.ร. ที่ทำทลายญี่ปุ่น ต่อมาฝ่ายขบวนการเสรีไทยได้สร้างสนามบินลับเสร็จเรียบร้อยแล้วตามความต้องการของฝ่ายสัมพันธมิตร ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 ฉะนั้น การทิ้งอาวุธยุทธภัณฑ์ โดยใช้ร่มก็ลดน้อยลง เปลี่ยนเป็นการลำเลียงทางเครื่องบินแทนโดยลำเลียงลงสู่สนามบินลับที่พลพรรคของขบวนการเสรีไทยได้สร้างขึ้น ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ อ้วน นาคทรพรพ, "หลังจากเสรีไทยในจังหวัดอุตรธานี", จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 เมษายน-มิถุนายน 2519, หน้า 72-73.

² หวี จุลละทรัพย์, ซากิอยู่เหนือสิ่งใด, หน้า 187-188

ข. การฝึกอาวุธของพลพรรค

เมื่อแผนการนี้ได้ดำเนินงานของฝ่ายสัมพันธมิตรได้ประสบผลสำเร็จในขั้นแรก โดยสามารถประสานงานติดต่อกับขบวนการใต้ดินภายในประเทศ โดยมีเสรีไทยจากต่างประเทศทั้งสองสายเข้าไปเป็นผู้ประสานงานให้กับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้น ต่อมาได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุสื่อสารขึ้น 2 สถานีได้แก่ สถานี A, B, C. ในความอำนวยการของนายป่วย อึ้งภากรณ์ ทั้งอยู่ที่กองตำรวจสันติบาลเป็นสถานีประจำของ พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส ไซติกค้อ ส่วนอีกสถานีหนึ่งได้แก่ สถานี Brigg ที่บ้าน นายชาญ มุนนาค ซึ่งตั้งอยู่หน้าชิราวุธวิทยาลัยใช้เป็นสถานีสำหรับนายปรีดี พนมยงค์ ไซติกค้อกับกองบัญชาการใหญ่ของทหารอังกฤษและอเมริกาในอินเดีย¹ ต่อมาเมื่อเสรีไทยจากต่างประเทศทั้ง 2 สายได้เดินทางเข้ามามากขึ้นก็ได้กระจายงานสื่อสารเหล่านี้ไปตามที่ตั้งของหน่วยพลพรรค เขตต่าง ๆ จากการสามารถติดต่อดสื่อสารกันในขั้นแรกได้แล้ว ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ดำเนินแผนการร่วมกับฝ่ายขบวนการเสรีไทยในการให้ช่วยจัดส่ง ตำรวจ ทหาร และพลเรือนจากประเทศไทยออกไปฝึกอาวุธที่ประเทศอินเดียและลังกา เป็นต้นว่า พลตำรวจเอกอดุล อดุลเดชจรัส ได้ส่งตำรวจออกไปฝึกที่ค่ายของกองกำลัง 136 ของอังกฤษเป็นจำนวนถึง 3 รุ่นด้วยกันคือ รุ่นแรกเป็นตำรวจสันติบาล มี ร.ต.อ.รัตน์ วิชณะมหาत्म เป็นหัวหน้า มีจำนวนประมาณ 7-8 คน ส่วนรุ่นที่ 2 ก็เป็นตำรวจสันติบาล มี ร.ต.ต.เจริญ สุวรรณมุสิก เป็นหัวหน้ามีประมาณ 7-8 คน และรุ่นที่ 3 เป็นนายสิบ-พลตำรวจประมาณ 7-8 คน โดยมี จ.ส.ต.วาริน พลชาติ เป็นหัวหน้า² ส่วนฝ่ายพลเรือนนั้นนายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่ง

¹ นายฉันทนา, เอ็กซ์. โอ.กรุฟ, หน้า 216-217.

² สุพจน์ คำนกระภูด, พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส พுகถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพฯ: สิริพการพิมพ์, 2522), หน้า 228-234.

พวกนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนักการเมืองออกไปฝึกอีกเป็นจำนวนมาก ฝ่ายทหารก็ได้จัดส่งนักเรียนเทคนิคทหารบกชั้นที่ 5 ที่ผ่านการคัดเลือกจากกองทัพบก ประมาณ 2 รุ่น ๆ ละ 7-8 คน¹ และทหารอากาศก็ได้จัดส่งนายทหารอากาศออกไปฝึก 15 คน² การจัดส่งเสรีไทยภายในประเทศไปยังค่ายฝึกของหน่วย อ.ร.ร. ก็มีจำนวนใกล้เคียงกับฝ่ายอังกฤษ บรรดาทหาร ตำรวจ พลเรือนเหล่านี้ได้รับการฝึกอยู่ที่ค่ายของฝ่ายสัมพันธมิตรตามหลักสูตรระยะสั้นวิชาที่ได้รับฝึก อาทิเช่น การใช้วิทยุ, การใช้อาวุธแบบต่าง ๆ ฝึกวิธีรบในป่าและการก่อวินาศกรรมหลังแนวรบข้าศึก³ เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้จัดฝึกอาวุธให้แก่เสรีไทยแล้วก็จัดส่งคนเหล่านั้นกลับเข้ามาปฏิบัติงานภายในประเทศ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมและก่อวินาศกรรมหลังแนวรบของญี่ปุ่น ภายหลังจากเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งอาวุธมาให้แก่ฝ่ายขบวนการเสรีไทยแล้ว ทหาร ตำรวจ และพลเรือนที่ได้รับฝึกจากฝ่ายสัมพันธมิตรก็มีหน้าที่เป็นครูฝึกอาวุธให้แก่พลพรรคเสรีไทยร่วมกับผู้แทนของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยแบ่งเป็นเขตความรับผิดชอบของฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับเรื่องพลพรรคที่ขบวนการเสรีไทยเรียกมาฝึกอาวุธนั้น ท้าวอุ่น ชนะนิกร ได้เขียนเล่าไว้ว่า

พวกเสรีไทยได้ระดมพลพรรคด้วยการ เรียกเอาชายหนุ่มจากทุก ๆ หมู่บ้านในบริเวณนั้นให้มาฝึก หากผู้ใดขัดขืน ไม่ยอมเข้าฝึกให้ถือว่าเป็นศัตรูและให้ใช้มาตรการเด็ดขาด คือยิงทิ้ง แล้วการฝึกอบรมก็ขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ถึงบรรดาข้าราชการพลเรือน ตั้งแต่ชาวล่วงและหัวหน้าหน่วยราชการต่าง ๆ ประจำจังหวัดหรืออำเภอ นั้น ๆ ทุกรายก็อาจเป็นเพราะการขาดการโฆษณาชวนเชื่อหรือการขาดคำอธิบายอย่างแจ่มแจ้งจากเจ้าหน้าที่เสรีไทยก็ไม่ทราบ จึงปรากฏว่ามีหลายคนไม่ยินยอม

¹ เนตร เชมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี, 2: 201.

² "งานของกองทัพอากาศเพื่อดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น", หนังสือพิมพ์ไทยใหม่, วันที่ 11 ตุลาคม 2488.

³ เนตร เชมะโยธิน, งานใต้ดินของพันเอกโยธี, 2: 191.

ร่วมมือกับคณะเสรีไทย กังนัั้น เพื่อรักษาความศักดิ์และความเค็ลชาดของคำสั่ง
บรรดาหัวหน้าใหญ่ของเสรีไทยจึงได้จัดตั้งศาลทหารขึ้น แล้วพยายามหาผู้ต้องหา
วาชักขึ้นคำสั่งมาลงโทษให้ได้ . . .¹

ส่วนวิธีการฝึกอาวุธที่หัวหน้าหน่วยพลพรรคได้ทำการฝึกให้แก่พลพรรค ซึ่ง
ประกอบด้วยประชาชนทุกอาชีพนั้น มีการสอนการใช้อาวุธประเภทต่าง ๆ เช่น ปืนไรเฟิล
ปืนพก ปืนครก ระเบิดมือ ตลอดจนการฝึกลาดตระเวน ฝึกวินัยต่าง ๆ

จำนวนพลพรรคในแต่ละหน่วยนั้น ฝ่ายขบวนการเสรีไทยกำหนดไว้ว่าจะต้อง
มีอย่างน้อยค่ายละ 500 คน โดยเกณฑ์มาจาก ประชาชน ข้าราชการครู ทหาร ตำรวจ
และนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะหน่วยพลพรรคที่จังหวัดชลบุรี (หลังวัดเขานางทราย)
มีจำนวนพลพรรคเป็นพันคน ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง ซึ่งประกอบด้วยนิสิตของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และนักการเมือง และทหารเรือ
ฝ่ายนาวิกโยธิน ภายใต้การควบคุมของพลเรือตรี สังวรณ สุวรรณชีพ² ซึ่งได้นำนิสิต
ของจุฬาฯ มาอบรมเป็นนักเรียนสารวัตรทหาร เป็นครั้งแรก ส่วนนิสิตแผนกวิศวกรรม ก็จัด
ขึ้นเป็นทหารสื่อสารเหล่าวิบูลย์และจัดการอบรมนักเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมือง เป็นนักเรียนนายสิบ สารวัตรทหารชั้นอีก ซึ่งได้ส่งไปฝึกในหน่วย O.S.S.
ของสหรัฐอเมริกาที่อินเดียนอีกค่าย³ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการฝึกพลพรรคภายใน
ประเทศนั้น ค่าเงินไปอย่างเร่งรีบประกอบด้วยครูฝึกขาดความชำนาญจึงเป็นผลให้เกิด
อุบัติเหตุในการฝึกอยู่เสมอ ๆ อาทิเช่น หน่วยอุบลราชธานี ครูผู้ฝึกทำเป็นกลมือทอมบัสัน

¹ หัวสุน ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้า... หน้า 128-129.

² ทวี มุขยเกตุ, เมื่อแรกประชาธิปไตย, หน้า 324.

³ สังวรณ สุวรรณชีพ, ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรี สังวรณ สุวรรณชีพ, (กรุงเทพฯ: 2516), หน้า 132-134.

ราวกระสุนไปรษณิกทาง ทำให้พลพรรคเสียชีวิต 18 คน¹

นอกจากพลพรรคฆวนการเสรีไทยจะได้รับการฝึกอาวุธแล้วยังได้ ปฏิบัติการ เป็นฝ่ายสืบราชการลับให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยได้รับความร่วมมือจากฝ่ายตำรวจเป็น อย่างดี พวกสืบราชการลับจะมีหน้าที่คอยสอดส่องความเคลื่อนไหวของกองทัพญี่ปุ่นแล้ว รายงานไปให้หน่วยราชการลับของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองแคนคันทราบ เช่น ที่ตั้งของ คลังสรรพาวุธญี่ปุ่น ที่ตั้งของหน่วยทหารญี่ปุ่น ขบวนการไฟหรือรถยนต์ที่ขนอาวุธและทหาร ญี่ปุ่น สถานที่ ๆ ญี่ปุ่นมีกำหนดจะไปขนส่งทหารและอาวุธ กองบัญชาการทหารและกอง บัญชาการสนามของญี่ปุ่น ตลอดจนจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น เมื่อทางฝ่ายสัมพันธมิตรขอร้องให้ฝ่ายฆวนการเสรีไทยสืบเรื่องใด ฝ่ายสืบราชการลับก็จะสืบข้อเท็จจริงส่งไปให้ทราบ การกระทำเช่นนี้ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตร พอใจมากเนื่องจากข่าวที่ส่งไปให้ฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นเชื่อถือได้ และปฏิบัติการอย่างเป็น ผลสำเร็จทุกครั้ง² อีกทั้งพลพรรคของฆวนการเสรีไทย ยังได้ช่วยเหลือเชลยศึกฝ่าย สัมพันธมิตร อาทิเช่น การช่วยเหลือเชลยศึกที่ถูกยิงเครื่องบินตก โดยนำตัวไปรักษาหรือ ส่งเชลยศึกนั้นกลับไปให้ฝ่ายสัมพันธมิตรความเดิม³

ค. การสร้างสนามบินลับ

ฝ่ายสัมพันธมิตรขอให้ฆวนการเสรีไทยสร้างสนามบินลับขึ้นอย่างน้อย 2 แห่ง ในทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อรับเครื่องบินคาโกต้า (C-47)⁴ สำหรับส่งคนเข้าออก

¹ ท้าวอุ้ม ชนะนิกร, ความหลังของข้าพเจ้าท้าวอุ้ม "คืนเย็น" ชนะนิกร, หน้า 130-131.

² ทวี มุขยเกตุ, เมืองแรกประชาธิปไตย, หน้า 321.

³ สุพจน์ คำนถะกุล, พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส..., หน้า 321-322.

⁴ ทวี จุลละทรัพย์, ชาติอยู่เหนือสิ่งใด, หน้า 131-132.

และการลำเลียงอาวุธ ซึ่งติดต่อกันระหว่างขบวนการเสรีไทยกับฝ่ายสัมพันธมิตร ฝ่ายยุทธการของกองทัพอากาศได้สั่งให้กองบิน 3 เป็นผู้จัดสร้างโดยใช้กำลังจากพลพรรคเสรีไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้การควบคุมของ นายเตียง ศิริขันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี นายจำลอง ดาวเรือง ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม นายถวิล อุดล ผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด และ นายอุดม บุญประสพ ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นและเลย เป็นหัวหน้าในการสร้างสนามบินลับ ครั้งแรกกองทัพอากาศได้เลือกบริเวณ อ.ภูเขียว จ.ชัยภูมิ และที่ อ.โนนหัน จ.เลย แต่ต่อมาก็ได้ขยายการก่อสร้างสนามบินลับออกไปได้อีกรวมทั้งหมด 14 สนาม ได้แก่

1. สนามบินค่ายวงแหวน และสนามเก็บอกม้าที่จังหวัดสกลนคร
2. สนามค่ายนาโปง และสนามค่ายป่าปากที่นครพนม
3. สนามบินนาตุ ที่มหาสารคาม
4. สนามบินภูเขียวที่จังหวัดชัยภูมิ
5. สนามบินโนนหัน ที่จังหวัดเลย
6. สนามบินกุดเชียงหมี เกษอุดม, เขมราชและสุวรรณาวารี ในจังหวัดอุบลราชธานี
7. สนามบินที่จังหวัดตาก
8. สนามบินท่าตะกร้อ จังหวัดเพชรบุรี¹

จากการที่พลพรรคของเสรีไทยสามารถสร้างสนามบินลับได้ขึ้นเป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น โดยเริ่มสร้างตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 นั้นเป็นผลให้การลำเลียงยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ จากฝ่ายสัมพันธมิตรที่นำมาให้แก่ขบวนการเสรีไทยมีจำนวนมากขึ้น และการส่งคนของฝ่ายสัมพันธมิตร เข้ามาช่วยฝึกอาวุธให้แก่พลพรรคก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น

ทั้งจากฝ่ายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ง. การวางแผนทางยุทธศาสตร์ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร

เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้ดำเนินงานทางด้านการสื่อสารกับเสรีไทยภายในประเทศเป็นครั้งแรกด้วยการส่งเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกาและเสรีไทยจากอังกฤษเข้ามาเป็นผู้ติดต่อ นั้น สัมพันธมิตรก็ได้ดำเนินแผนการต่อไปด้วยการให้พลพรรคของขบวนการเสรีไทยภายในประเทศออกไปฝึกอาวุธเป็นจำนวนหลายรุ่น ทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจและข้าราชการ พลเรือน นิสิต นักศึกษา เพื่อกลับเข้ามาฝึกอาวุธให้แก่พลพรรคภายในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนจากพันธมิตรในระยะนี้โดยเฉพาะด้านอาวุธจากอังกฤษไม่ได้มีมากนัก ต่อเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทหารญี่ปุ่นปลดอาวุธทหารฝรั่งเศสในอินโดจีนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2488 เพราะเห็นว่ากองทัพฝรั่งเศสพยายามติดต่อประสานงานกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ดังตามในเอกสารของกระทรวงการต่างประเทศ กล่าวว่า ญี่ปุ่นได้อ้างเหตุผลในการปลดอาวุธทหารฝรั่งเศสครั้งนี้ว่า

. . . รัฐบาลอินโดจีนได้พยายามเอาอกเอาใจและทำหน้าที่ติดต่อกับทางการฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งยึดอำนาจอยู่ในประเทศฝรั่งเศสในยุโรปอย่างเงิบ ๆ ครั้งมีตัวอย่างที่ปรากฏชัดหลายเรื่อง อันทำให้เข้าใจได้ว่าอินโดจีนได้กำลังเตรียมพร้อมเพื่อต่อต้านฝ่ายญี่ปุ่น ในเมื่อสถานการณ์สงครามเปลี่ยนแปลงไปและเมื่อฝ่ายข้าศึกได้ทำการยกพลขึ้นบกมาในคานัน ทั้งนี้ทำให้การป้องกันอินโดจีนร่วมกันนั้นล้มเหลวลงและไม่บังเกิดผลแต่อย่างใดเลย . . .¹

จากการที่ทหารฝรั่งเศสในอินโดจีนทำงานใต้ดินให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรและญี่ปุ่น สืบทราบได้จนเข้าทำการปลดอาวุธในครั้งนี้มีผลให้ ลอร์ด หลุยส์ เมาท์แบคเตน ผู้บัญชาการ-

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.พ. 2/2: 20),
รวมเรื่องญี่ปุ่นปลดอาวุธทหารอินโดจีนฝรั่งเศสในอินโดจีน, พ.ศ. 2488.
5

ทหารสูงสุดแห่งเอเชียอาคเนย์¹ ตัดสินใจในแผนการณ์ส่งอาวุธมาให้ขบวนการเสรีไทยภายในประเทศ เพื่อเป็นกองกำลังใต้ดินติดอาวุธในการลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย ทั้งที่ก่อนหน้านี้เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งผู้แทนชุดต่าง ๆ ออกไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรและยืนยันในเจตนารมณ์ที่ขบวนการเสรีไทยจะทำการลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่น แต่ต้องได้รับการสนับสนุนทางอาวุธแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ทางฝ่ายอังกฤษแสดงการบ่ายเบี่ยงเรื่อยมาจนกระทั่งนายพลโคโนแวน ผู้บัญชาการของหน่วย O.S.S. ได้ส่งผู้แทนชุดแรกเข้ามาเพื่อเข้ามาสืบข้อเท็จจริงและความต้องการของขบวนการเสรีไทย เมื่อผู้แทนชุดนี้ได้เดินทางไปรายงานให้ โคโนแวนทราบแล้ว ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกา ตัดสินใจจะสนับสนุนกำลังอาวุธแก่ขบวนการเสรีไทยทันทีแต่ติดขัดที่อังกฤษ ต่อมาภายหลังเมื่อ ลอร์ด หลุยส์ เม้าท์แบตเตน ได้ตกลงใจในการสนับสนุนกำลังอาวุธให้แก่ขบวนการเสรีไทย พร้อมทั้งส่งทหารฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ามาช่วยทำการฝึกอาวุธ ฝึกวิธีการรบแบบกองโจร การจารกรรม ฯลฯ ให้แก่พลพรรคเสรีไทยเพิ่มขึ้นดังที่กล่าวมาแล้ว ฝ่ายสัมพันธมิตร จึงได้ดำเนินแผนทางยุทธศาสตร์ด้วยการรอถึงวัน "D-Day" ที่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะกำหนดเอง วัน D-Day นี้จะเป็นวันที่กำลังฝ่ายสัมพันธมิตรจะเข้าโจมตีที่มั่นของฝ่ายญี่ปุ่นอย่างพร้อมเพรียงกัน และพลพรรคของขบวนการเสรีไทย ที่ติดอาวุธแล้วก็จะทำการลุกขึ้นต่อต้านขับไล่ขั้วดีโอบค่านหลังของญี่ปุ่น แผนการณ์ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่จะให้พลพรรคของเสรีไทยลุกขึ้นต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายสัมพันธมิตรก่อนว่าจะดำเนินการเมื่อไร ด้วยเหตุนี้ขบวนการเสรีไทยจึงได้ประชุมวางแผนกันในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2488 เพื่อจะแสดงให้ประเทศต่าง ๆ เห็นว่าขบวนการเสรีไทยพร้อมจะเสียสละด้วยการลุกขึ้นต่อต้านญี่ปุ่น และปฏิบัติตามคำแนะนำของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนมาเพื่อให้การประสานงานทางยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างดี โดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนสาส์นถึงกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2488 มีใจความว่า

¹ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ประชุมที่เมืองควีเบก ประเทศแคนาดา ได้มีข้อตกลงระบุไว้ว่าภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชียอยู่ในเขตรบภายใต้บังคับบัญชาของ ลอร์ด หลุยส์ เม้าท์แบตเตน ฉะนั้นยุทธภูมิในประเทศไทยจึงขึ้นต่อกองบัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชีย-อาคเนย์นี้ด้วย

ขบวนการต่อต้านของไทย ในการดำเนินกิจกรรมทั้งหลายนั้น ได้ปฏิบัติตามเสมอมา ซึ่งคำแนะนำของผู้แทนอเมริกัน ที่มีให้ปฏิบัติภารกิจ ๆ ในการต่อสู้ศัตรูล้าหน้าก่อนถึงเวลาอันควรแต่ในขณะนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่ากำลังใจรบของญี่ปุ่นจะลดน้อยลงไป ถ้าขบวนการต่อต้านไม่คงอยู่ภายในฉากกำลังอีกต่อไป ญี่ปุ่นจะถูกบีบให้ยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไข คอสม์พันมิตรเร็วขึ้น เพราะความสลายของสิ่งที่เรียกว่า วงโพลลยรวมกัน, อย่างไรก็ตาม เราได้ถือตามคำแนะนำว่าขบวนการต่อต้านจะต้องพยายามชักชวนความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นจะได้จากประเทศไทย เราได้ดำเนินแนวทางนี้อย่างใกล้ชิดที่สุดเท่าที่เป็นได้ แต่ท่านยอมเห็นได้ว่าญี่ปุ่นได้มีความสงสัย (ขบวนการต่อต้าน) มากยิ่งขึ้นตลอดมา เมื่อไม่นานมานี้รัฐบาลไทย (รัฐบาลควงฯ) ไม่ยอมตามคำขอของญี่ปุ่นที่ขอ เกรดคิดเพิ่มเติมอีก 100,000,000 บาท ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากรัฐบาลปัจจุบันว่าจะไม่อยู่ในตำแหน่งต่อไป ถ้าญี่ปุ่นยืนยันเช่นนั้น รัฐบาลใหม่ก็จะตั้งขึ้นและจะปฏิบัติภารกิจต่อสู้ญี่ปุ่น โดยประการแรกประกาศโมฆะกรรม ซึ่งหนี้สินและข้อตกลงที่ระบบพินุลกับญี่ปุ่นได้ทำกันไว้ รวมทั้งสนธิสัญญาที่ผนวก 4 รัฐบาลายาและรัฐไทยใหญ่ไว้กับประเทศไทย อีกทั้งการประกาศสงครามต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกา พื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ชาตินี้กับประเทศไทยจะสถาปนาขึ้นตั้งที่เป็นอยู่ก่อนเพิร์ลฮาร์เบอร์ (ก่อนญี่ปุ่นรุกราน) ก่อนที่จะดำเนินแผนการนี้ข้าพเจ้าปรารถนาแจ้งให้ท่านทราบถึงสถานการณ์ที่ดำเนินอยู่ แม้ว่าข้าพเจ้าตระหนักว่า สหรัฐอเมริกามีเจตนาที่เกี่ยวกับเอกราชของประเทศไทย และมีความนับถือประชาชนไทยอย่างสูงซึ่ง ข้าพเจ้าเชื่อว่าในวันที่เราลงมือปฏิบัติการนั้น สหรัฐอเมริกาจะประกาศเคารพความเป็นเอกราชของประเทศไทยและถือว่าประเทศไทยเป็นสมาชิกหนึ่งของสหประชาชาติ และไม่ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู ทั้งนี้จะเป็นการส่งเสริมกำลังใจอย่างใหญ่หลวงต่อมวลราษฎรไทย ซึ่งเตรียมพร้อมแล้วในการเสียสละใด ๆ ข้าพเจ้าได้แจ้งเรื่องทั้งหมดนี้ไปยังผู้บัญชาการทหารสูงสุดแห่งสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ (ลอร์ด หลุยส์ เมาทแบคเตน) ควบแล้ว

ข้อความในสาส์นนี้แสดงให้เห็นด้วยว่าผู้นำเสรีไทยต้องการปฏิเสธข้อผูกพันทั้งหมดที่มีอยู่กับญี่ปุ่น เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามลาออกแล้ว ทางสหรัฐอเมริกาได้มีสาส์นมายัง นายปรีดี พนมยงค์ ให้ฝ่ายเสรีไทยระมัดระวังในการตัดสินใจดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น ดังสาส์นของสหรัฐอเมริกาส่งเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2488 มีความว่า

ปรีดี พนมยงค์, จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุภุมวิท,
(กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2522), หน้า 40-41.

ขอบคุณอย่างสูงซึ่งต่อสำนึกของท่านถึงรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ เราเข้าใจ
ความปรารถนาของท่านที่จะให้ประเทศไทยต่อสู้ศัตรูทางปฏิบัติการ โดยเร็วที่สุดที่จะ
เป็นได้ เราเชื่อแน่ว่าอย่างไรก็ตาม ท่านยอมตระหนักว่า การต่อสู้ร่วมกันของเรานั้น
ต้องสมานกับยุทธศาสตร์ที่มุ่งป้องกันการต่อสู้กับญี่ปุ่นและไมเป็นผลดี ถ้าไทยพ่ายแพ้หน้า
ก่อนเวลาอันสมควร และก่อนที่จะมีเหตุผลประกันว่าจะได้ชัยชนะ ถ้างมมือปฏิบัติการ
อย่างเปิดเผยที่มีใ้ได้อยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาค
เอเชียอาคเนย์ ฉะนั้นเราหวังว่าท่านจะใช้ความพยายามต่อไปที่จะป้องกันมิให้เกิดขึ้น
โดยการกระทำล่วงหน้าก่อนถึงเวลาอันควร โดยขบวนการต่อต้านหรือการปฏิบัติอันเร่งให้
ญี่ปุ่นรีบยึดรัฐบาลไทย (รัฐบาลคงฯ) เราเชื่อมั่นว่าท่านจะแจ้งให้เราและบริติชทราบ
บริบูรณ์ ถ้าการขยายตัว (ของสถานการณ์) จะเกิดขึ้นได้ในไม่ช้า โดยติดต่อความ
พยายามของท่าน . . .

. . . สหรัฐไม่อาจประกาศโดยลำพังได้ว่าชาติอื่นชาติใดเป็นสมาชิกสหประชาชาติ
แต่จะมีความยินดีประกาศซ้ำอีกโดยเปิดเผยในโอกาสเหมาะสมถึงการ เคารพความ
เป็นเอกราชของชาติไทย และประกาศว่าไม่มีเวลาใดที่สหรัฐถือว่าประเทศไทยเป็น
ศัตรู เรามุ่งไปข้างหน้าถึงวันที่ประเทศของเราทั้งสองจะแสดงเปิดเผยต่อมหาชน
ถึงจุดหมายรวมกันของเราในการต่อสู้ศัตรูร่วมกันของเรา¹

การเตรียมแผนการผลักดันต่อต้านญี่ปุ่นในเดือนพฤษภาคม ของขบวนการเสรีไทย
อาจกล่าวได้ว่า เป็นเพราะขบวนการเสรีไทยพิจารณาว่า ขณะนั้นฝ่ายญี่ปุ่นกำลังได้รับการ
พ่ายแพ้ต่อกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และถ้ากองกำลังเสรีไทยไม่รับแสดงผล
การปฏิบัติงานออกมาก็เกรงว่าฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อได้รับชัยชนะแล้วจะมีผลกระทบกระเทือน
ถึงไทย แต่แผนการผลักดันต่อต้านญี่ปุ่นในเดือนพฤษภาคม ก็ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรยับยั้งเสียก่อน
ฝ่ายสหรัฐอเมริกาจึงได้ส่งคณะผู้แทนซึ่งประกอบด้วย นายนิคคอล สมิธ (Lt. Col Nichol
Smith) และ นาวาตรี เทย์เลอร์ (Lt. Commander Taylor) เข้ามาติดต่อกับนายปรีดี
พนมยงค์ ในกลางเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2488 เพื่อยับยั้งการผลักดันต่อต้านญี่ปุ่นในขณะนั้น
และให้รอฝ่ายสัมพันธมิตรจะรุกใหญ่ ซึ่งเป็นวัน D-Day ราวเดือนพฤศจิกายน² พร้อมทั้ง

¹ ปรีดี พนมยงค์, จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์... หน้า 41-43.

² ทวี จุลละทรัพย์, ชาติอยู่เหนือสิ่งใด, หน้า 158.

ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เสนอแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติกร่วมกับฝ่ายขบวนการเสรีไทย โดยฝ่ายอเมริกาจะส่งเรือรบหน่วยหนึ่งหน่วยโต เท่าที่จะแบ่งได้จากกองทัพเรือประจำ มหาสมุทรแปซิฟิกภาคฟิลิปปินส์ เข้ามาสู่อ่าวไทย กองเรือรบนั้นจะประกอบด้วยเรือพิฆาต เรือลาดตระเวน เรือบรรทุกเครื่องบินและเรือประจัญบานอีก 1 ลำ ทำหน้าที่คอยสกัดกั้น การลำเลียงกำลังหนุนทางทะเลจากอินโดจีนและแหลมมลายู ตลอดจนยกพลพรรคนาวิกโยธิน ขึ้นตามชายฝั่งทะเลตะวันออกและตะวันตกของอ่าวไทยที่จังหวัด ตราก จันทบุรี ระยอง และชลบุรีสายหนึ่งกับ ชายทะเลระหว่างประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรีอีกสายหนึ่ง เพื่อ ตัดกำลังและขบวนการเสรีไทยได้รับให้ดำเนินการจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาในวันรุกใหญ่ของ ฝ่ายสัมพันธมิตร คือ

1. จัดตั้งรัฐบาลเป็น 2 รัฐบาลขึ้นทันทีที่วัน D-Day มาถึง รัฐบาลชุดเดิม คงตั้งอยู่ในพระนครในฐานะเป็นกันชนและพรางตาข้าศึก ขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ และ นายทวี บุณยเกตุ รองนายกรัฐมนตรี จะได้จัดตั้งเป็นรัฐบาลใหม่ขึ้นไปประจำอยู่ที่อยุธยา ถ้าเหตุการณ์ถึงขั้นวิกฤต ก็ย้ายต่อไปยังอำเภอกะทู้ม่วน

2. ในกรณีที่จะรักษาสถานการณ์อยู่ต่อไปไม่ได้ก็ให้รัฐบาลใหม่ลงเรือลอยออก สมุทรสงคราม ไปชลบุรี หรือที่จุดหนึ่งจุดใดตามชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทยสุดแต่ จะตกลงกัน เพื่อขึ้นเครื่องบินหรือลงเรือไต้หน้าอเมริกันออกไปจัดตั้งรัฐบาลดำเนินการต่อสู้ ต่อไป

3. ให้กำลังทัพเรือไทยในความบังคับบัญชาของหลวงสังวรณยุทธกิจ ร่วมมือกับ ฝ่ายทัพเรือของอเมริกัน ซึ่งจะเข้ามาปฏิบัติการ อาทิ ยกพลขึ้นบกที่ชลบุรี และเคลื่อนเข้าสู่พระนคร

4. ให้ยึดสถิติเป็นฐานทัพใหญ่ในการปฏิบัติ ดังกล่าวมาข้างต้น¹

¹ นายฉันทนา, เอ็กซ์.โอ.กรูฟ, หน้า 271-273.

ส่วนแผนการณ์ทางยุทธศาสตร์ของฝ่ายอังกฤษนั้นวางแผนการณ์ไว้ว่า ใ้กองทัพสหประชาชาติเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยทางทิศตะวันตก และยกพลขึ้นบกที่บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยและได้มอบหมายการดำเนินงานให้ขบวนการเสรีไทยปฏิบัติดังนี้ คือ

1. ยึดกรุงเทพฯ กาญจนบุรี เขตหนึ่ง และลพบุรีกับสระบุรี อีกเขตหนึ่งไว้ให้ได้
2. คอยทำการ เป็นกองระวังปีกให้แก่กองทัพสัมพันธมิตรที่จะตีโอบเข้ามาทาง
ค่านกาญจนบุรี
3. ทำหน้าที่เป็นกองกระหนาบหลังช่วยกองทัพสัมพันธมิตรที่จะเข้าตีทางตะวันตก
ขณะที่ญี่ปุ่นถอยมาทางตะวันออก¹

แผนการณ์ทั้งจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษนี้ ในที่สุดแล้วก็ไม่ได้มีการดำเนินการอย่างไร เพราะฝ่ายญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488

การดำเนินงานร่วมมือระหว่างขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นกับฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งได้ดำเนินงานในลักษณะทางการทูตนั้น เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ทราบว่ามีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ในไทย และพร้อมที่จะช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร อย่างไรก็ตาม กว่าที่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะตัดสินใจให้ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นดำเนินงานทางด้านสงครามร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างแท้จริง โดยการส่งอาวุธมาให้ก็นักเป็นระยะที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะจากสงครามในทวีปยุโรปแล้ว และสามารถหุ้มเทกำลังรบมาทางภาคเอเชียอาคเนย์เพื่อเผชิญศึกกองทัพญี่ปุ่น ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับฝ่ายสัมพันธมิตรในการให้การสนับสนุนแก่กองกำลังติดอาวุธของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ในการอาศัยฝ่ายขบวนการเสรีไทยเป็นแนวร่วมให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร

¹ นายฉันทนา, เอ็กซ์. โอ. กรูฟ, หน้า 267-268.

ตามความเป็นจริงแล้วขณะที่การดำเนินงานร่วมมือระหว่างขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นกับฝ่ายสัมพันธมิตรมีมากขึ้นตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2488 นั้น ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้ทราบเรื่องเกี่ยวกับการมีขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเกิดขึ้นภายในประเทศไทยราวเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2488 หลังจากที่ญี่ปุ่นได้ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรตีถูกไล่ลงมาจากพม่าเข้าสู่ประเทศไทย โดยนายพลจ้อยิ เซลิน เสนาธิการของกองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาประจำอยู่ในฐานทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยได้เขียนหนังสือเรื่อง "นายพลลี้ภัย" เล่าเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ทางกองบัญชาการสูงสุดของเขตยุทธการแห่งภาคเอเชียอาคเนย์ กองทัพในไซ่ง่อน ได้รายงาน 2 สัปดาห์ก่อน (มิถุนายน 2488) ได้แย้มข่าวอันทำให้ตื่นตกใจและกระหนกตกใจโดยทั่วไปว่า ภายในประเทศไทยอาจมีเหตุการณ์ยุ่งเหยิงอุบัติขึ้นก็ได้ หากพวกเรามีสามารถระงับเหตุการณ์นั้น ๆ ไว้ได้แต่คนมีอยู่ เป็นอันว่าเรามีหวังสูญเสียไปซึ่งจตุรพผลแห่งภาคใต้อันมีค่าไป . . . มีข่าวลือร้ายไหลออกมาจากกองบัญชาการทหารสูงสุดกำลังใคร่ครวญที่จะดำเนินการปลดอาวุธฝ่ายนั้น (ไทย) อยู่แล้ว¹

จากการปฏิบัติงานทางด้านจิตวิทยาของสหรัฐอเมริกาอย่างเปิดเผยเมื่อกลางเดือนมิถุนายน 2488 โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกาส่งฝูงบิน B-24 จำนวน 18 เครื่องนำเครื่องเวชภัณฑ์ที่ส่งลงมาบริเวณสนามหลวง นายปรีดี พนมยงค์ ได้ส่งหน่วยสารวัตรทหารของ หลวงสังวรสุวรรณชีพ ดำเนินการเก็บรวบรวมเวชภัณฑ์ที่ตกลงมา ปรากฏว่า เก็บยังไม่หมดเพราะถูกประชาชนแย่งแย่งจึงเหลืออีก 4 ร่ม ญี่ปุ่นได้พบเข้าจึงนำร่มเวชภัณฑ์กลับไปกองบัญชาการหน่วยจิ ซึ่งมีนายพลโท อากิโตะ นากามูระ² หนึ่ง คับบัญชาการแม่ทัพหน่วยจิทราบ

¹นายพลจ้อยิ เซลิน, นายพลลี้ภัย (อุทัย-คัมพลากุล: ผู้แปล) (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2497), หน้า 5.

²พลโทอากิโตะ นากามูระ, ญี่ปุ่นได้ส่งมาเป็นผู้บัญชาการทหารของญี่ปุ่นประจำประเทศไทยเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2486 เป็นบุคคลสำคัญที่มีตำแหน่งรองจากผู้บัญชาการสูงสุดแห่งกองทัพภาคใต้ของญี่ปุ่น นายพลนากามูระ ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาระหว่างไทยกับญี่ปุ่นด้วยความอดมอดมอดตลอดเวลาที่เกิดปัญหาระหว่างรัฐบาลไทยกับกองทหารญี่ปุ่น

จากเหตุการณ์ครั้งนี้ญี่ปุ่นโกรธไทยมาก¹ ฉะนั้นในปลายเดือนมิถุนายน ศกเดียวกัน นายพล
 นากามูระ ได้เชิญข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลไทยไปกินเลี้ยง ฝ่ายไทย
 ได้อยู่ในลักษณะเตรียมพร้อมแต่ปรากฏว่า ไม่เกิดเหตุการณ์รุนแรง เพราะฝ่ายญี่ปุ่นได้ระงับ
 แผนการณ์ที่ไม่ให้จับกุมบุคคลสำคัญของรัฐบาลไทยที่มากินเลี้ยงในวันดังกล่าว² สถานการณ์
 การคุกคามระหว่างญี่ปุ่นที่มีต่อรัฐบาลไทยมีมากขึ้นเมื่อญี่ปุ่นค้นพบสนามบินลับที่หน่วยพลพรรค
 เสรีไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้จัดสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ฝ่าย
 สัมพันธมิตรในกรณีปฏิบัติงานทางด้านการสงครามเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2488³ และ
 ทางฝ่ายรัฐบาลไทยแก้ปัญหาระเบิดเรื่องการสร้างสนามบินลับ โดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้บอก
 กับฝ่ายญี่ปุ่นว่า สนามบินที่ญี่ปุ่นค้นพบนั้นเป็นสนามบินที่ไทยสร้างขึ้นเพื่อฟื้นฟูการบินพาณิชย์ใน
 เขตที่การคมนาคมยังไม่สะดวก ซึ่งไทยไม่ค่อยได้ใช้สนามบินดังกล่าวมาก่อน⁴ ต่อมาญี่ปุ่น
 ได้ปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาด้วยการเชิญนายทหารชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายไทยประมาณ 400 คน ผู้แทน
 กระทรวงการต่างประเทศกับผู้แทนหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยไปชมบ้อมค่ายของกองทหาร
 ญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ศกเดียวกัน เพื่อให้เห็นถึงสมรรถภาพและกำลังรบอันเข้มแข็ง
 ของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย และนายพลนากามูระ ได้กล่าวกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของ
 ไทยว่า อังกฤษกับสหรัฐอเมริกาได้ส่งพลร่มลงมาและใช้เงินจ้างคนไทยตามชายแดนสร้าง
 สนามบินชั้นลับ ๆ เพื่อไว้วางใจญี่ปุ่น⁵ ผลจากการปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาของฝ่ายญี่ปุ่นใน
 ครั้งนี้ นายสละ ลิขิตกุล ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ครั้งนี้ได้เขียนแล้วว่า

¹ ทีวี จุลละทรัพย์, ขาคืออยู่เหนือสิ่งใด, หน้า 187-188.

² เนตร เชมะโยธิน, งานไต่สวนของพันเอกโยธี, หน้า 481-482.

³ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, กรม. ที่ 2/190 เรื่องรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ของ
 อธิบดีกรมโฆษณาการ พ.ศ. 2488.

⁴ นิคอล สมิธ, สู่สยามประเทศใต้ดิน, หน้า 343.

⁵ หนังสือพิมพ์ไทยใหม่, วันพุธที่ 11 กรกฎาคม 2488.

การแสดงการฝึกอาวุธของกองทัพญี่ปุ่นเพื่อจะให้นักหนังสือพิมพ์ได้เห็นเพื่อแพร่ข่าวถึงวิธีกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยจะใช้ยุทธวิธีป้องกัน ทั้งนี้เพื่อให้ชาวนั้นได้แพร่หลายไปถึงฝ่ายตรงข้าม ปรากฏว่าได้ผล . . . ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรลดการบุกประเทศไทย หรือวางแผนการบุกประเทศไทยใหม่เพื่อให้แนบเนียนและรัดกุม และขณะเดียวกันก็ทำให้หน่วยเสรีไทยในประเทศไทย ซึ่งเตรียมการจะประสานงานกับกองทัพพันธมิตรที่จะบุกประเทศไทย ต้องใช้เวลาเพิ่มประสิทธิภาพในการที่จะต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นอีก¹

เดือนกรกฎาคม การคุกคามของทหารญี่ปุ่นต่อรัฐบาลไทยมีมากขึ้นโดยทั้ง 2 ฝ่ายต่างเตรียมสร้างแนวป้องกัน โดยการสร้างป้อมค่ายเพื่อเป็นแนวค้ำทาน² พร้อมทั้งได้มีข่าวลือแพร่สะพัดในหมู่ประชาชนว่ากองทหารไทยกับทหารญี่ปุ่นจะรวมกัน³ ทางรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ จึงได้เสนอเรื่อง พระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งเผยแพร่ข่าวอันเป็นการกระทำให้เสียสัมพันธไมตรี ต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติเพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือสารวัตรทหารได้รายงานพฤติกรรมแก่บุคคลที่เผยแพร่ข่าวลือเพื่อจัดการกับบุคคลนั้น⁴ ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาในสถานการณ์อันตึงเครียดระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับรัฐบาลไทยอย่างไร แต่ภาวะการคุกคามของญี่ปุ่นก็ยังได้มีขึ้นตลอดเวลา ประกอบกับสถานะสงครามในเดือนสิงหาคม 2488 ญี่ปุ่นได้ประสบกับความปราชัยแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรและญี่ปุ่นได้ประกาศการยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 จึงเป็นผลให้สถานการณ์ที่อาจจะเกิดการสู้รบระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ยุติลง

¹ ชาวกรุง, ปีที่ 27 ฉบับที่ 10, ประจำเดือนกรกฎาคม, 2521.

² กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.พ. 2/2: 1) เรื่องคำสั่งแม่ทัพใหญ่ ประกาศและแจ้งความจากกองทัพใหญ่ พ.ศ. 2488.

³ กระทรวงการต่างประเทศ, แพ้มสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.พ. 2/2: 11) เรื่องกระทรวงมหาดไทยแจ้งรายงานข่าวหลวงประจำจังหวัดลำปาง เชื่อทำที่ของทหารญี่ปุ่นจังหวัดลำปาง, หน้า 2488.

⁴ สภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2488 (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 วันพฤหัสบดีที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2488.